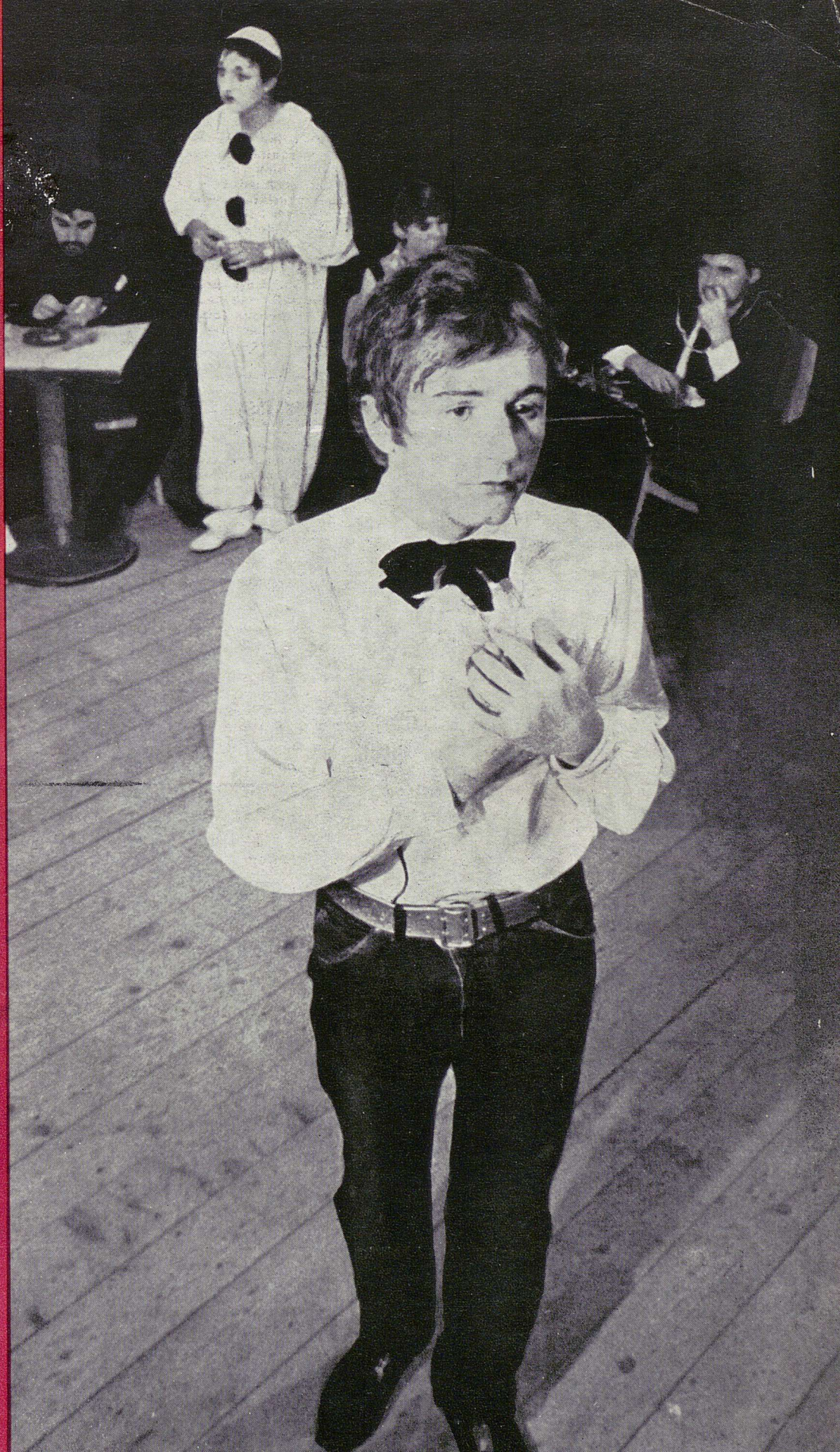

ArS

AMATÉRSKÁ SCÉNA

1

ROČNÍK 6
LEDEN

A. Škořepová (Studio DOS Olomouc) v titulní roli komedie Saši Lichého Fripiri, 1962. Foto J. Pražák.

Na tomto místě vás letos chceme provést několika posledními Jiráskovými Hronovy fotografickými portréty těch, kteří si zde vysloužili nejvyšší uznání. V posledním čtvrtletí dovedeme „malou galerii“ do přítomnosti zveřejněním portrétů nejlepších hereckých výkonů letošního Hronova. — Olomoucká inscenace „Fripiri“ na 32. JH byla ukázkou příkladné práce na hře pro děti a současně důkazem, že i se začátečníky lze uvést úspěšné představení, je-li cílevědomě a systematicky nastudováno. K těm mladým, kteří si tenkrát získali srdce diváků, patřila i A. Škořepová.

Na titulní straně J. Kindl (Gilles) z náchodské inscenace Lásky hry osudné bratří Čapků. Foto B. Hofman.

Po létech úsilí o vytvoření zájmové organizace ochotníků vznikl na konferenci 38. Jiráskova Hronova prozatímní výbor Svazu českých divadelních ochotníků. Prozatímní výbor v současné době (listopad 1968) připravuje ke schválení návrh stanov a to je jeho jediné legální oprávnění.

Předsednictvo a plénium prozatímního výboru nemohou ovšem při práci na stanovách nevzít v úvahu všechny souvislosti ochotnické divadelní práce. Nutně se proto znovu zamýšlejí nad jejím smyslem a posláním.

Rok 1968 v mnohém potvrdil naše dřívější úvahy na toto téma. Jsme přesvědčeni, že byl dokumentován význam ochotnického divadelního hnutí, že se potvrdila stabilita a relativní neměnnost smyslu této činnosti vzhledem k vnějším událostem. Už v minulých letech jsme dospěli k závěrům, že divadelní amatérismus působí jednak na samotné ochotníky: že jim umožňuje setkávat se s lidmi stejných zájmů, že upevňuje jejich smysl při kolektivní sjednocující práci, že jim přináší při dotyku s uměleckou tvorbou nová poznání, estetické zážitky, ale také probouzí cit, fantazii a tříbí vkus. Stejně tak jsme pochopili, že vlastní inscenace pak působí vně souboru na diváky, kteří k nám do ochotnického divadla přicházejí, a že nejde o zanedbatelný význam, protože divadelní činnost souboru často vytváří nebo spoluvytváří kulturní atmosféru v místě svého působení. Průběh událostí v loňském roce tedy tyto naše závěry potvrdil. Ukázalo se, že vnější společenské a politické události mohou zvýraznit jednu nebo druhou stránku působení divadelního amatérismu, aniž by však došlo k negaci stránky druhé. Že tudíž smysl a význam ochotnického divadla je v jednotě působení jak na aktivního ochotníka, tak na jeho diváka. Jsme jen daleko víc přesvědčeni, že tento smysl naší práce může být naplněn jen tehdy, když se odpovědně pokoušíme o vytvoření uměleckého díla, v našem případě divadelní inscenace. Jestliže v prvním půlroce minulého roku se zdálo, že převažuje jedna složka, pak v druhém půlroce převažovala a převažuje i nyní druhá. Nicméně je divadlo proto divadlem, že je nelze dělat jen pro sebe a je natolik druhem umění, že nemůže plnit jen funkci aktualit.

Chtěli bychom proto, bez ohledu na to zda a jak se budou vyvíjet snahy po definitivním a legálním ustavení Svazu, apelovat na všechny, kdož ochotnické divadlo mají rádi, jimž se stalo součástí jejich života, jimž pomáhá žít a sebe vyjadřovat, jimž probouzí fantazii, touhu po štěstí a lidství:

Scházejme se, hrejme divadlo, hledejme v pokladnici českého i světového dramatického umění! Hledejme slovo básníků ne proto, abychom levně aktualizovali, ale abychom sobě i divákům dodali sílu i víru v nesmrtelnost a neukojitelnost lidských snah po kráse, mravnosti, pravdě, svobodě a spravedlnosti! Vytvářejme ve svých srdcích i na jevištích obrazy těchto ideálů tak lidských a jedinečně lidmi uskutečňovaných! To je naše nynější poslání, kterým můžeme přispět k uskutečnění krásného, svobodného a spravedlivého života.

Miroslav Etzler,
Zdeněk Kokta

Členové prozatímního výboru Svazu českých divadelních ochotníků

POCHOPIL JSEM

lehce malou násobilku, naučil jsem se používat papír, vidličku, nůž i otáčet vypínačem. Pochopil jsem řadu ještě složitějších věcí, dokonce někdy i svou ženu. Naučil jsem se rozeznávat dobro a zlo, alespoň subjektivně, a také příčiny divčí války jsou pro mě dávno odhaleným faktem. Nevyužil jsem se všemu naráz, ani ve škole. Život mi dával za vyučnou. Krůček za krůčkem jsem docházel k poznání, proč je to a proč je zase ono a že když něco je, že to za čas nemusí být, protože není jisté, zda to, co je dnes, nemá být až zítra anebo naopak. Přicházelo tedy poznání, ale také víra i naděje. Většinou bohužel v tomto pořadí. Jak by byl krásný opak: kdyby to, v co člověk věří a v co chová naději, se proměnilo v poznání, skutečnost či jak se moderně říká — v realitu. Svou víru i naději jsem světoval v posledních dvaceti letech divadlu. A tady se přiznávám, že jsem často nevěděl, co dělám. Ne, nebyl jsem nikdy nepřičetný. Hrál jsem, vybíral hry a taky režíroval, jiné k tomu naváděl. Já vím, bylo nás v každý čas několik tisíc. Myslím jen, že málokdy je čas na to, uvědomovat si ty pravé důvody a pohnutky ve chvíli, kdy je člověk soustředěn na dialog, na to, aby na jevišti nezakopl, neřikal to, co je v závorkách — i když mě to často láká — na to, jak pořídit kulisy, vousy, jak obehřát diváka či porotu. Člověk je prostě něčím vtažen do tohoto víru a když je pilný, zapomene za čas na onu slabou chvíli, kdy s tím projevil souhlas. Vsadím se, že málokdo začínal chodit po jevišti proto, že by si v určitém životním stadiu uvědomil společenskou funkci divadla a jeho nezbytné potřeby pro blaho svého okolí, nebo že by chtěl realizovat usnesení o zdvojnásobení účastníků v LUT. Já osobně jsem přišel mezi ochotníky proto, že jsem myslel, že je mezi nimi legrace a že se budu taky líčit. To druhé se mi záhy vyplnilo. To první až po letech v Hronově. Tam jsem také poprvé a na vysoké úrovni zjistil, že existuje celá řada lidí, kteří se zabývají prognózami a diagnózami ochotnictva, a to s takovou důkladností, že jsem každým dnem očekával zřízení nového výzkumného ústavu pro tuto oblast. Co je nejzajímavější, že jsem se tím

totiž — asi bezděčně — začal zabývat i sám pro sebe a někdy i nahlas pro jiné. Někdo to na mně poznal a tak jsem se dostal do víru úvah, zamýšlení a soudů nad tím, co dělat teď a potom, a co nedělat potom ani teď.

V této poklidné době, kterou všichni prožíváme v pevném kruhu svých přátel, se uskutečnil v Třeboni, což je na východ (jen 24 km!) od Č. Budějovic, zajímavý festival ochotnických souborů. Podle programu zde hrály samé historické hry. Všechna představení jsem pozoroval a vynášel nad nimi omylné soudy. Jel jsem tam s úmyslem počínat si jako jindy, to je pronést názor na režii, rytmus, tempo a naznačit místa slabého ledu v inscenacích. Myslím, že tentokrát jsem to provedl nedokonale, ba naprosto nepřesně. Nepodařilo se mi vůbec ocenit a docenit všechna fakta divadelního představení. Především fakt jeho existence v dnešních zlatých časech. Poklonil jsem se a znovu se hluboce a upřímně klaním tomu zástupu herců, kteří bezelstně, bezprostředně a s nesmírným zanícením se znovu a znovu pokoušejí prosvitit onu temnou proscéniovou díru nesmlouvavou pravdou o životě a jeho účastnících. Zjistil jsem, že někdy vůbec nevádí, že ti lidé natropí na jevišti spoustu neobratností, že někdy — a to někdy je právě teď — se totiž stávají téměř nepostradatelnými v celém tom společenském kvašu. Dilema inscenovaných her: svoboda, volnost, nenávisť k cizím vetřelcům (za feudalismu), smysl pro šprým a žert, zápas o duši lidskou. To vše a beze zbytku rezonovalo třeboňským hledištěm a já jsem pochopil, že síla pout, která nás k divadlu váží, tkví právě v té neopakovatelné atmosféře nadějí, cílů a nejtajnějších pocitů, jež mají schopnost znovu a znovu posilovat tolikrát nalomenou víru. To je má současná diagnóza stavu našeho amatérského divadla, jeho možností a snad i povinností. Snad nehřeším, když si myslím, že sama existence tohoto druhu umění je teď důležitější, než jeho organizační forma. A já jsem přesvědčen, že tato existence je věčná a předpovídám jí životnost stejně velkou, jako má naše planeta. Pochopte to.

ANTONÍN BAŠTA

MANIFEST OCHOTNICKÉ VŮLE

V předvečer padesátin našeho státu, 26. října 1988, se opět otevřel stánek kultury v okresním městě Nymburce. Hálkovo městské divadlo prožilo slavné dny. Po šesti letech, jednom měsíci a čtyřech dnech se vrátilo nymburské obecnstvo do hlediště divadla a našlo svůj soubor v plné síle.

Na jevišti nově otevřeného Hálkova divadla se v Nymburce hraje nepřetržitě 108 roků. Již před touto dobou, to jest okolo roku 1848, se začaly formovat v Královském městě Nymburce vlastenecké síly, které na různých místech provozovaly divadelní ochotnickou činnost. Od památného nymburského posvícení dne 3. září 1860 však tato tradice zapustila hluboko svoje kořeny. Od tohoto dne hrál předchůdce dnešního souboru nepřetržitě na téže místě a nebylo ani jediného roku v průběhu těch 108 let, aby nymburští ochotníci nesehráli pro svoje obecnstvo představení. Dne 2. dubna 1876 přijala pilná ochotnická skupina návrh, aby nymburský soubor nesl nadále jméno Vítězslava Háška. Od okamžiku založení řádného ochotnického spolku v roce 1880 vedli činovníci rovněž s nesrovnatelnou ochotnickou pílí a přesností veškeré záznamy o spolkové činnosti. Vznikl tak unikátní pořadník her odehraných v jednotlivých letech za dobu delší než je jedno století. Ale nejen to, u každého představení jsou vedena jména autorů, režisérů a tržby za jednotlivá představení. Současně s touto knihou jsou uchována všechna návěští, cedule a plakáty veškerých produkcí, které Hálek pořádal. Tento divadelní spolek měl a má také svoje řádné spolkové stanovy, ve kterých jsou obsaženy povinnosti vyplývající ze členství, ochotníci v Nymburce skládali a skládají slib, že budou věrni ochotnické myšlence a všechny svoje síly věnují řádné přípravě, jejímž vyvrcholením je reprodukce uměleckého díla — ochotnické představení. Snad jen díky těmto morálním cílům se podařilo v malém městě udržet takovou tradici. Dramatický odbor Hálek, který je nyní součástí Klubu dopravy a spojů v Nymburce, připravuje k 110. výročí trvání spolku vydání dějin nymburského divadla, s veškerými dokumenty, otištěnými na věčnou památku těch, kteří v jednotlivých érách posunovali a předávali ochotnickou myšlenku až po naše časy.

Vedle zmíněných dokladů má ještě dramatický odbor Hálek jakousi čestnou knihu hostů, kteří buď hráli nebo se zúčastnili ochotnického představení. K nejvýznamnějším záznamům jistě patří přítomnost Františka Palackého, který usedl v křesle našeho divadla dne 21. května 1882 na představení Kollárovy Magelony. S našimi ochotníky hrál ze staré gardy Národního divadla Jindřich Mošna, František Krumlovský, na jehož vystoupení je uchována v připravovaných dějinách Hášku obzvláště zajímavá epizoda. Zejména pak se mnohokrát na našem jevišti objevil Alois Sedláček, který podepisoval dopisy Hášku — Váš „Hálkovec“. Z významných osobností nejstarších generací byl na představení své hry Naši furianti přítomen dne 13. března 1898 Ladislav Stroupežnický. Mnohokrát pak Václav Kliment Klicpera...

Všichni jsme se usmívali, když nám došel dopis Okresního národního výboru, že se dnem 22. 9. 1982 uzavírá budova Hálkova městského divadla pro závady na elektrické instalaci. Brali jsme to jako dobrý vtíp, protože jsme viděli mnoho jiných divadelních sálů, jejichž tech-

nické vymoženosti v oboru elektrotechniky se k našemu divadlu nemohly vůbec přirovnat. V průběhu několika příštích dnů však nám úsměvy zmrzly na rtech. Na věci se nedalo nic měnit. Nadto nastaly starosti, kdo je vlastně majitelem budovy, kdo by měl tedy plánovat finance na adaptaci, kde opatřit peníze, kdo vypracuje projekt, zkrátka věci, které pro ochotníky jsou v dnešní době nepřekonatelné. A mezitím nymburská veřejnost čekala, kritizovala, radila, jak už to v podobných případech bývá. Uplynuly další tři roky, než se všechny tyto náležitosti uvedly do pořádku a v divadle se začalo pracovat. Pracovalo se však jen tehdy, když byly volné kapacity pracovní, nebo finanční.

Nelze opět vyjmenovat všechny, kdož se zasloužili o to, že jsme k padesátinám naší republiky odevzdali městu překrásný kulturní stánek. Nádherný projekt vypracoval akademický architekt Vlastibor Klimeš. Projekt zahrnuje do budoucna plánovanou adaptaci gotické kaple, přilehlé k divadlu, na koncertní síň.

Dat, kdy mělo být divadlo v Nymburce otevřeno, bylo několik. Na všechna se soubor připravoval. Byla také označena první premiéra, kterou měli být Naši furianti. Srpnové události však nutně způsobily dramaturgickou změnu. Fuente Ovejuna, znělo nám v uších, a nemohli jsme se této melodii odporu malých vůči mocným zbavit. Seděla nám v duši a měnila se v nadšení. Chtěli jsme stát na špičce dění, obrody, svobodných myšlenek, jež zaznívají od počátku světa. Hálek nikdy nekapituloval. V období šestiletého uzavření divadla, kdy se zkoušelo v rodinách ochotníků, v lokálech a na vzdáleném Tyršově ústavě v okolí Nymburka, jsme odehráli celkem 47 vlastních představení v okolních vesnicích, na festivalech, krajových a mezikrajových přehlídkách a také na 37. Jiráskově Hronově. Ochotnická vůle nejvěrnějších Hálkovec proslavila jméno malého města. Rada městského národního vboru na slavnostním zasedání udělila souboru Hálek čestný titul Budovatel města Nymburka, zasloužili členové Lida Kaňková, Marie Kubáčková, Zdeněk Ulrych, Jan Krupička a Jan Paulů dostali stejnou poctu. Repertoár, nacvičený v těchto pionýrských podmínkách stojí za zmínku: Král 3333, Ostrov Afrodité, Idiotka, Kdo se bojí Virginie Woolfové, Tramvaj do stanice Touha, Věčně tvůj a nyní Fuente Ovejuna. Ta poslední a složitá záležitost se sice již zkoušela na jevišti divadla, ale...

V divadle se pracovalo ve dne v noci. Ze sufit a lávek se smetal prach. Zkoušeli jsme v pracovních oblecích a v tepláčkách. V hledišti se šroubovala sedadla elektrickou kladívkovou vrtačkou. Z choděb se škrabkami seškrabovaly zbytky dehtu a malty. Dveře nebyly nasazeny, v divadle byl průvan. Každé sklapnutí drásalo nervy zkoušejících. Jak už to tak bývá, vše se do dnešní podoby uvedlo v ranních hodinách soboty 28. října, když po generální zkoušce někteří členové souboru do rána myli divadlo. Když se dostavilo obecenstvo k slavnostnímu přestřižení pásky a na matině, byly chodby ještě mokré. Ale potom začaly chvíle krajně dojemné, naplněné hrdoostí. Divadlo bylo o desáté hodině přeplněno tak, že nestačilo pojmut všechny zájemce. Nikdo však neodcházel, lidé stáli na chodbách a alespoň naslouchali slavnostnímu programu.

Večer v 19 hodin pak první šťastlivci byli přítomni slavnostnímu představení. V rozjasněném hledišti, do kterého prošli překrásným foyerem, zdobeném ušlechtilým dřevem a jemně fialovými závěsy, vstoupili návštěvníci do hlediště s čalouněnými křesly. Jejich první pohled patřil železné oponě, která potažena zlatistým brokátem s uměleckým vkusem doplňuje impozantní lunetu rozměrů 8x3,5 m od Alfonse Muchy. Obraz léta nenacházející důstojné místo a schovávaný na půdách, obraz oceněný na tři milióny Kčs, zdobí železnou oponu našeho ochotnického divadla. Na obraze je výjev z roku 1421 — Poddání se Nymburských Bohu a Pražanům.

Jacinta a Laurencie (Svobodová a Suchá)
z nymburské inscenace Fuente Ovejuna.

O devatenácté hodině se zvedá železná opona a po chvíli ještě sametová rudá opona, aby mohly zaznít Lope de Vegovy verše o vzpouře malých proti mocným, o touze lidí po svobodě a šťastném životě, básni o vzpouře, která ústí v absolutní jednotě lidu, jenž nezradil nikoho a tím také zachránil sebe. My Fuente Ovejuna — znělo obecenstvu nejen v uších, ale hlavně v srdcích, když se rozcházel o svých domovů. Byl to triumfální začátek nové éry nymburského ochotnického divadla — napsala kritika do krajského časopisu Svoboda. Byl to dobrý příslib, výborný začátek zejména proto, že do divadla se k činnosti hlásí desítky nových mladých lidí. Hálek nepřerušil svoji činnost v dobách pro soubor nejtěžších. Neporušil tradici a za to mu patří dík.

Náš národ — jako v dobách minulých — opět potřebuje ochotnické divadlo. Nic na tom nemění fakt existence profesionálních souborů a televize. Představení vyprodaná v Nymburce dávno před premiérou tomu nasvědčují. Lidé se chtějí opět společensky vyžívat, chtějí se pobavit v kolektivu. Ať příklad Hálku, spolku těžce vyzkoušeného z ochotnické věrnosti, způsobí obnovení činnosti tam, kde z nejrůznějších důvodů přestali. Nymburští ochotníci pozdravují všechny svoje přátele v celé republice a zvou je do nového krásného Hálkova městského divadla v Nymburce.

JAN PAULŮ

NARODIL SE SVAZ STŘEDOČESKÝCH OCHOTNÍKŮ

Když se 11. listopadu 1967 po delší přestávce sešli ochotníci Středočeského kraje a dožadovali se zřízení své organizace, nedoufali jsme ani ve snu, že během necelého roku bude STŘEDOČESKÉ SDRUŽENÍ AMATÉRSKÉHO DIVADLA (SSAD) řádně ustaveno. A přece se stalo skutkem, že odbor pro vnitřní věci Středočeského KNV schválil 4. 11. 1968 statut a náš svaz se narodil.

Tenkrát před více než rokem jsme vytvořili volbou prozatímní výbor svého sdružení a rozhodli se usilovat o legalizaci bez ohledu na to, zda bude či nebude ustanovena celostátní ochotnická organizace. Náš přípravný výbor na několika schůzích vypracoval stanovy, projednal je v jednotlivých okresech, kde současně na aktivech docházelo k volbám okresních prozatímních výborů. Situace se podstatně zlepšila po lednu 1968. Jarní obroda národa začala blahodárně působit i na tomto úseku. V té době jsme rozeslali všem stávajícím souborům v kraji přihlášky, a když jsme v dubnu zjistili, že už projevilo zájem přes třicet souborů a přes dvacet jednotlivců — individuálních zájemců o vstup do sdružení, svolali jsme na červen do Prahy konferenci, kde více nežli stovka přítomných ochotnických zástupců naprosto demokraticky zvolila devatenáctičlenný výbor SSAD. Výbor zvolil předsednictvo i jednotlivé funkcionáře a referenty pro soutěže, organizaci, dramaturgii, propagaci a dětské divadlo.

Jedním z prvních úkolů bylo připravit krajský soutěžní řád. Soutěž v našem kraji bude permanentní. Soubory budou rozděleny do tří skupin — kruh vyspělých souborů kraje — čekatelé kruhu — ostatní soubory. Soutěže jsou celoroční, soubory se do nich už zvláště nepřihlašují. Soutěží se o postup do vyšší kategorie. Řádnou evidenci všech členů (souborů i jednotlivců) nám umožnily rozeslané přihlášky. Připravili jsme rovněž legitimace pro členy SSAD a chystáme i odznaky. Začali jsme vydávat cyklostylovaný časopis Horizont — zatím vyšla dvě čísla a plánují se nejméně čtyři ročně.

Samozřejmě byly potíže, menší i větší, s ustavením prozatímních výborů v okresech, s volbami aj. Ale přece jen se to ve většině okresů podařilo. Pomohla nám zvýšená aktivita souborů připravujících se na 50. výročí republiky i snahy o budování celostátní ochotnické organizace. Zvláště velkou aktivitu prokázaly okresy Mělník, Nymburk a Beroun, kde to nejlépe klapo po stránce organizační.

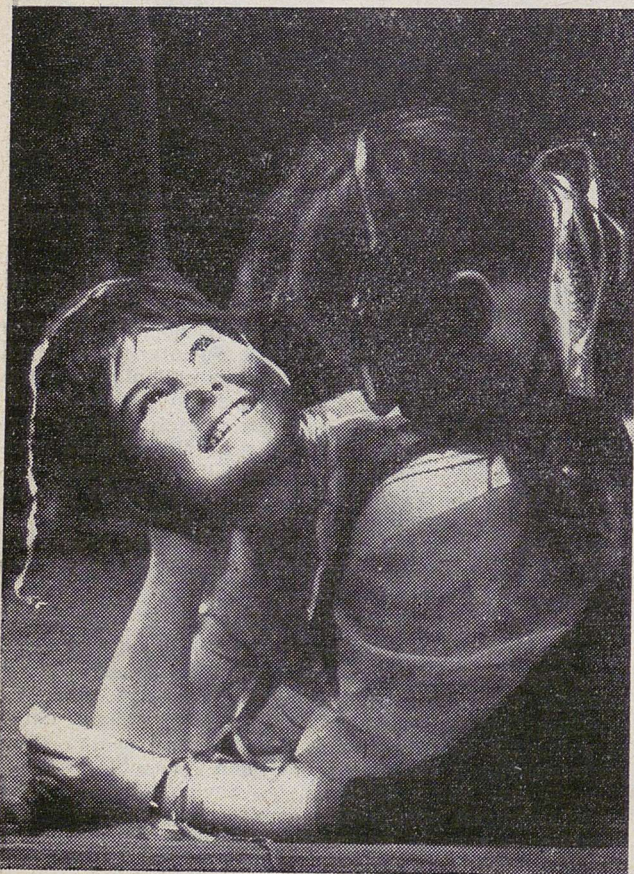
V současné době (polovina listopadu 1968) máme v SSAD organizováno 60 souborů a 30 jednotlivců, což reprezentuje asi 1500 ochotníků kraje. Pořádáme Středočeské divadelní hry na dvou místech — v Nymburce a Žebráce. (Pozn. red.: Budeme o nich referovat v 2. č. AS.)

LADISLAV LHOTA

o hlavním problému jedné tvůrčí inscenace

S velkým potěšením si vždy zaznamenáme, když se na ochotnickém jevišti objeví málo hraná a neprávem opomíjená hra. Zejména když pro prastarou tradici lidových her a tradiční figurky poskytuje možnost vracet a křísit ochotníkům tak blízké divadelní komediantství a situační komiku. Patří mezi tyto hry i komedie bří Čapků „Lásky hra osudná“. Po pražském Máji, který hraje upravenou a o písničky nadlehčenou Zeyerovu „Starou historii“, je to druhá hra, vhodná pro naše soubory, na které si mohou ochotníci režiséři ověřit tvůrčí fantazii a jevištní dovednost.

Je dobře, že si Lásky hru osudnou vybralo Studio mladých v Náchodě, aby si na tomto bystře a dokonale divadelně stavěném příběhu ověřilo své možnosti vytvořit moderní divadlo se všemi znaky uvolněného herectví

a temperamentu, vyjádřit radost a okouzlení z pohybu. Vytvořit představení, ve kterém se střídá radost, pláč, odvaha, romantika i satira na romantiku. A to všechno se snadno postižitelným úsilím dát celému tomu roztaženému veselí určitý styl a herecký projev, který svou výrazovostí odpovídá citění mladého člověka. A tuto snahu po moderním divadle nepředstavují jenom džinsy věčného poety a lermontovského milence luny Gillese, ale celý režijní způsob aranžování jednotlivých scén, mihotavé zaplnění celého hracího prostoru, který je stále v pohybu a v akci. Režie je tu vedena snahou neponechat v inscenaci jediný mrtvý bod. Na proscénium hraje Gilles se svým partnerem biliár, uprostřed scény provádí Isabela cudný striptýz a v pozadí Zerbina nestačí obsluhovat a nalévat popíjející společnosti, která se baví, tančí a flirtuje, a to i tehdy, kdy by bylo potřebné soustředit se na děj a přehlednost jednotlivých situací. Na hlavního aktéra povýšený kompars svou zvýrazněnou aktivitou znemožňuje rozehrát a zdívatelnit text hry i jednotlivé situace, jako je scéna souboje, vydražování Isabely a další. Ve stínu rozvířené maškarády lidské lhostejnosti a lidských neřestí nezbývá již možnost sledovat i některé dobré herecké výkony, jejich zápas o vyjádření vnitřního života a opravdovosti své postavy. Je to kupř. výkon Gillese ve scéně souboje, kde se dobírá vedle pronikajícího satirického tónu i značného citu a opravdového smutku a dává této scéně i potřebný rys osobní tragiky. Méně by možná bvlo více!

Obratná režie ing. M. Houšťka s obdivuhodnou nápaditostí a mnohostí by při respektování této pravdy posloužila více hercům i autorům. Houštěk jim nevěří a připsuje proto pro závěr hry epilóg, ve kterém opilý tulák proklamuje zásadu, že život je vlastně jen začouzená kavárna, kde se jen pije, tančí a kouří. A to je také motivem režijní koncepce. Pro čtenáře Čapků nesouzní tato moralita s představou autorů, z nichž jeden se vyznal v Krakatitu, že to je něco ohromného, když člověk žije, a oba pak vyznali svou horoucí víru v život a lásku ke světu „z té strašlivé rozkoše bytí“ ve známé hře „Ze života hmyzu“. A tak režijní zpodobení života jako tančící kavárny s lhostejnou, necitelnou a sobeckou lidskou společností, která se baví, hraje různé společenské hry, jako je předávání víčka od krabičky zápalek z nosu na nos právě ve chvíli, kdy se koná souboj dvou mladých lidí, z nichž jeden umírá, posunuje významově celou komedii i její kritický smysl. Ochuzuje se tím do určité míry i výsměšný a pro diváka tvrdě otravný závěr autorů, kdy zbožňovanou ženu, pro kterou se muži nenávidí a zabíjejí, nezíská ani svalnatý silák Trivalin, ani lyrický milenec Gilles, ale ten třetí, který má peníze. To je ale

Trivalin (G. Sourek) a Gilles (J. Kindl)
z náhodské inscenace Lásky hry osudné.
Snímky B. Hofman

záležitost osobního režijního pojetí a výkladu, na který má režisér právo, stejně velké jako my diváci, když se snažíme vystopovat některé problémy této jinak velmi zajímavé a tvůrčí inscenace.

Hráno v Hronově v měsíci červnu a v Polici nad Metují v měsíci říjnu 1968.

JOSEF VAVŘIČKA

V Z P O M Í N K A

Rozbil se nám hrnčíček, ale není třeba nad ním plakat a házet flintu do žita. Proč to říkám? Potkal jsem člena našeho souboru. Bylo to 23. srpna. Připomínal jsem mu zkoušku. Prohlásil, že jsem se zbláznil, když chci v této situaci hrát divadlo. V tentýž den se předseda poradního sboru pro divadlo vzdal své funkce z téhož důvodu. A z opačného důvodu vstal z mrtvých dlouho stagnující soubor Jirásek v Nejdku, který studuje Hrubínovu hru Oldřich a Božena. Položil jsem si otázku, jaké jsou mravní nebo společenské podklady pro tato rozhodnutí? Domnívám se, že pro ty první dva případy rezignace a pro nejdeckého „Jirásku“ očištná sprcha ve chvílích beznaděje. Při prvním setkání s naším Divadelním studiem D3 po 21. srpnu jsem souboru tyto případy sdělil. Ptal jsem se, co tomu říkají a položil jsem otázku, zda hrát, či nehrát. Až na onen jediný případ bylo všem okamžitě jasné, že hrát. Hráť za každou cenu. Celý soubor, i když melancholicky naložen, hleděl do budoucna s nadějí spíše

optimistickou než pesimistickou... a uvědomoval si jednu velkou a závažnou věc. Uvědomil si v této chvíli, jakou politickou a hluboce společensky závažnou moc a sílu má divadelní umění a jakou roli musí teď divadlo hrát. Protože dobře chápeme, v jakém postavení je náš národ, protože nám tak káže svědomí a čest a protože historie nás už v mnohém naučila.

Hrajeme s naším Divadelním studiem D3 v Karlových Varech a v okrese kdu o velké lásce Radúze a Mahuleny a studujeme Shelagh Delaneyové Chut među. Chceme divákům říkat, že život není marný, i když kolem nás roste nedůvěra, zklamání a strach, že život dovede být laskavý a dobrý, i když umí být též strašně krutý. Neplačme proto nad rozlitém mlékem. České ochotnictvo ví, kde je jeho místo, ví, že může být hlasatelem nadějí všude tam, kde je schopno emocionálně působit na obecenstvo. Julius Zeyer praví: „Ze sfér ideálu vrací se pak duše taková, posilněná spatřenými vidinami, v denní vřavu tržiště jako z magické koupele, jako od studánky vod věčného mládí.“

MILOŠ HONSA

aby ožilo každé ochotnické jeviště

Již dlouhou dobu mě tlačí měra budoucnosti vesnických souborů, význam a poslání jejich práce. Co s těmi, kteří v celkovém počtu tvoří více nežli polovinu všech ochotníků a jejichž umělecké předpoklady ve velké většině nejsou na takové úrovni, aby mohli nějakým rozhodujícím způsobem ovlivnit další směr ochotnického hnutí? Těmto souborům je často a jistě právem vytýkána nesystematičnost jejich práce a z ní pramenící nízká úroveň inscenací. Na druhé straně je však nutné říci i to, že chybí interest, který by je k systematické práci nutil.

Možnosti těchto souborů při dosavadním systému končí v meziokresních přehlídkách. Jen výjimečně se takový soubor dostane na krajskou přehlídku, a to bývá na několik let jeho vrchol a někdy i pád. Co však tyto malé soubory trápí nejvíce, je to, že musí soutěžit s vyspělými soubory závodních klubů nebo divadelních studií s kvalitní profesionální pomocí, proti nimž nemají nejmenší naději na úspěch.

A přece i mezi těmito malými soubory se najdou takové, které by mohly promluvit do osudu hnutí, které mohou ukázat cestu těm, kdož to nejvíce potřebují. Přitom by to byly soubory, které pracují ve stejných podmínkách, s podobným okruhem diváků. Víím, že žádná jednostranná pomoc není pomocí v pravém smyslu a pro všechny, ale snad by stálo za úvahu dosavadních nebo rodících se orgánů amatérského divadla v Čechách vymyslet při dvouletém cyklu soutěží, jak dostat v lichém roce — pro špičkové soubory nesoutěžním — dva či tři nejlepší z těchto souborů na hronovskou přehlídku, či prq ně najít jinou Mekku, i když ta hronovská je jistě nejpříťažlivější.

Mnozí namítnou, že už se to zkoušelo, že to není jediná a ta pravá možnost, jak pomoci těmto souborům, ale nechťme právě na těch nejmenších to nejtěžší, tj. vlastní poznání, cíl a cestu k uměleckému vrcholu.

Proč to vlastně všechno píší? Jde mi o vesnické soubory nyní víc než kdy jindy, protože se domnívám, že je moc potřebné, aby ožilo každé ochotnické jeviště v republice. Všichni máme proč hrát, najde se i co hrát, otázkou je jak. A čím bude naše slovo z každého zapadlého jeviště pravdivější a správně akcentováno, čím bude jasnější idea takového divadla, tím budeme blíže cíli, který jsme si všichni v tomto státě předsevzali.

Aby toho bylo dosaženo, je třeba kvality, kvalitu podmiňuje systematičnost, jedno potřebuje druhé.

Měl jsem možnost docela nedávno při 120. jubileu jednoho takového souboru číst v rukopisu jeho dějin hodnocení jejich představení v Hronově před dvaceti lety, které nad inscenací Scheinpflugové „Guajany“ vyslovil A. M. Brousil:

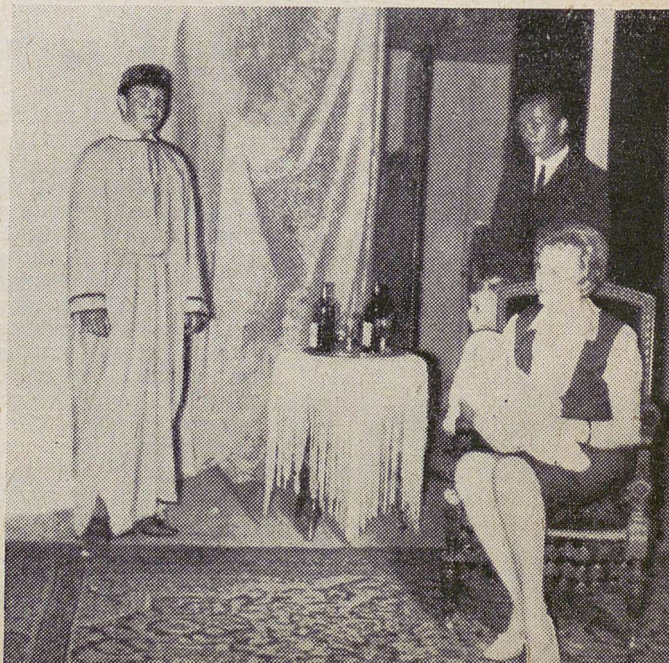
„Není přínosem to, co blovičtí ochotníci do Hronova přivezli, ale co si z Hronova odvezou.“

Byl bych hrozně rád, kdyby takových souborů odjíždělo z Hronova víc a aby to, co si budou odvážet, se opět vracelo v dalších a dalších dobrých inscenacích.

VÍTĚZSLAV FREMR

Snímky z holešovského Divadla 6. května: podpis rodičů do pamětní knihy — ředitel kulturního domu vítá rodiče — Duch divadla vítá děti na jevišti.

DIVADLO

6. KVĚTNA

„My, rodiče, svým podpisem potvrzujeme, že bude-li jednou naše dcera (syn) hrát divadlo, nebudeme jim v tom bránit, ale naopak budeme jim pomáhat a podporovat je v tom...“

Ochotnické divadlo v našem městě Holešově má dlouholetou tradici. V roce 1966 jsme oslavovali 100 let českého ochotnického divadelnictví v Holešově. První zpráva o práci divadelních ochotníků pochází ze dne 21. května 1868, kdy byla uvedena hra V. K. Klicpery Divotvorný klobouk. Od tohoto data je možno dále sledovat vývoj ochotnických spolků velmi snadno podle zachovalých dokumentů — programů, plakátů, zápisů v kronikách. Ochotnických spolků bylo mnoho, některé zanikaly brzy po svém zrodu, jiné pracovaly delší dobu. Po druhé světové válce se činnost našich ochotníků soustředila v Divadle 6. května, které bylo založeno v roce 1946. U jeho kolébky stál spolu s jinými pan František Šrámek, který ochotnickému divadlu zasvětil větší část svého života. Pod jeho vedením začínali v Divadle 6. května pozdější profesionální herci našich předních scén — zasloužilý umělec Aleš Podhorský, Jaroslav Sobota, Jaroslav Rohan, Metoděj Bokůvka, Alena Růžicková, Ema Skálová, Jiří Zapletal.

Divadlo 6. května trvá dál. Přes mnoho a mnoho překážek, které nakonec má a zná každý ochotnický soubor, hrajeme a snažíme se vyhovět našemu obecenství nejen výběrem her, ale také zvyšováním úrovně jednotlivých představení. Víme, že v dnešní době je poměrně těžké udržet dobrou úroveň amatérského divadla. Ale i to, že náš soubor už několik let je zařazen do nejvyšší skupiny ochotnických souborů na okrese, ukazuje, že Divadlo 6. května je schopno žít. Jsem jeho členkou osmý rok a myslím, že nejlepší období — co se týká kvantity i kvality představení — bylo v době, kdy se režijní práci v našem souboru věnoval MUDr. E. Kavan. (Píšu sice „věnoval“, doufám však, že zase bude!) Jarišovi Intelligenti, jeho vlastní hra Ecce homo, Lysistrata, Čert nikdy nespí od A. Perriniho, Zvědavé ženy Goldoniho, to byly inscenace, na které stále vzpomínáme jako na vrchol naší činnosti.

Režisérů v našem souboru střídáme více, hledáme tak různý přístup k práci a všichni ti, kteří chtějí pracovat, najdou dostatek možností. V posledních dvou letech jsme mimo uvedené již hry dávali např. také Moliérova Chudáka manžela, Götzovy Soupeře, Frýdovu Sylvu, mnoho her pro děti, z nichž nejúspěšnější byla J. Jilka Kašpárek, Honza a zakletá princezna. Momentálně připravujeme operetu Na tý louce zelený a pohádku J. Makaria Brána Slunce. K 50. výročí vzniku naší republiky bylo navičeno a provedeno pásmo z veršů a divadelních her našich předních spisovatelů a básníků. Pásmo bylo

sestavováno v těch nejhorších dnech po 21. srpnu loňského roku. Všichni účinkující vložili do něho všechno to, co cítili, prožili a chtěli říci. Z tohoto Vzpomínkového večera, uspořádaného 27. října 1968, jsme zaslali po zdravotné dopisy panu prezidentovi, soudruhům Dubčekovi, Cerníkovi a Smrkovskému. Mrzela nás malá účast obecenstva, více než kdykoliv jindy. Právě včera večer jsem potkala jednoho z těch, kteří nám tleskali. Ředitel školy v. v., který mi řekl, že mám vyřídít od něho dík všem hercům i technikům za pěkný večer. Kromě toho mi však řekl i větu, kterou si nechci nechat pro sebe. Řekl mi: „Věřte, že jsem se styděl, že jsem učitel. Byli jsme tam dva.“ Opravila jsem ho. Byli jsme tam tři. A styděla jsem se jako účinkující za to, že nemohu podat svým divadelním kolegům vysvětlení, proč holešovští učitelé nemají pochopení pro naše akce. A to u nás není situace nová. Před nějakými dvěma roky vystupovali s námi dva studenti místní SVVS. Když žádali třídní profesorku o povolení k vystupování, bylo jim vyhověno, ale s dovětkem: „Když se chcete zahazovat s holešovskými ochotníky...“ To tedy byla slova profesorky češtiny. Možná, že je necituji doslova, ale ono slovo „zahazovat“ tam bylo. Tento výrok jsem zveřejnila na naší výroční členské schůzi (divadelní) a vzbudil spoustu nevole. Žádali jsme vysvětlení a omluvu. Dodnes se nám jich nedostalo. Ale i přes tyto nepřiznání, mnohdy i pokoření, soubor žije.

Chci-li psát o našem souboru, nesmím opomenout, že máme podle mého názoru mimořádně dobré podmínky pro činnost, které nám dává náš garant, Kulturní klub v Holešově (dříve SZK ROH). Snad proto, že téměř všichni zaměstnanci Klubu jsou také členy našeho DČK. Kulturní klub nám vyšel vstříc i tím, že divadelníkům uvolnil jednu místnost pro naši vlastní klubovnu. Je zde instalováno malé jeviště, na kterém lze zkoušet v prvních fázích studia. Klubovnu se snažíme využívat co nejvíce. Jsme si vědomi toho, že soubor nemůže a nesmí žít jen při práci, ale že je nutno vést i vlastní společenský život. Jen dobrá parta, dobrý kolektiv, může provést důkladnou a dobrou práci. Scházíme se na různých večírcích, pořádáných třeba při příležitosti loučení s hochem, který odchází na vojnu, scházíme se tehdy, když sami citíme, že se blíží „krize“. A ono to pomůže, to posezení při skleničce červeného, při magnetofonu či při kytáře. Jednou z posledních velmi pěkných a zajímavých akcí byly Divadelní křtiny. Počátkem roku jsme zjistili, že naši členové jsou rodiči jedenácti dětí ve věku od tří měsíců do tří let. Usoudili jsme, že je nutno „něco“ provést. A tak jsme s velkou slávou „křtili“. Pochopitelně na jevišti, s celou parádou. Všechny rodiče i dítky přivítal nejdříve ředitel Kulturního klubu, soudruh Háp, pak předseda Divadla 6. května F. Hadravský. A pak my, herci. Duch divadla si připil s rodiči na zdraví jejich dítěte, sudičky řekly své o osudu, který mrně čeká a který je nemine. Rodiče pak svým podpisem v pamětní knize nám snad pomohli zajistit jedenáct nových, budoucích herců. Ale i kdyby ne, bylo to hezké odpoledne. Nezapomínáme ani na svatby našich členů (už jsme leccos vyvedli), snažíme se prostě žít. Jsou i smutné povinnosti — loučení s těmi, kteří už nikdy mezi nás neprijdou. Ani na ně nezapomínáme a i když je doprovázíme tam, kde je obyčejně jen smutno, jsou mezi námi, nedá se na ně zapomenout, byli naši, stejně jako my byli jejich.

Nedá se napsat všechno to, co bych chtěla a měla. Ale v souhlase s posledním bodem našich zásad, které uvádí naše členská legitimace, který říká, že: „Pravý divadelník musí být povýšen nad malost a všednost, aby tak mohl být ukazovatelem života pravdivějšího a krásnějšího“, chci tvrdit, že Divadlo 6. května v Holešově má před sebou stále dobrou budoucnost.

HANA STEHLÍKOVÁ

SLAVME SLAVNĚ...

Zvlášť ochotnickým souborům
doporučujeme, aby se ve svých
dramaturgických plánech
zaměřili k oslavě padesátého
výročí trvání republiky.

Z metodických oběžníků

Člověk mění, doba mění. Není pochyb o tom, že padesáté výročí trvání ČSR mělo být pro naše soubory příležitostí k důstojnému zapojení do oficiálních oslav, v nichž zpravidla divadelní představení měla tvořit stěžejní část. Mnohé okresy vypsalý i soutěž o nejlepší představení k 28. říjnu. I když naprosto nepodceňuji význam obdobných akcí, přece jenom se domnívám, že v tomto případě byla soubory citěna až sekundárně. Daleko víc převažovala zcela neoficiální radost z půl stoletého trvání našeho státu a z toho, že právě v tomto jubilejním roce se znovu začal hledat soulad náplně socialistického zřízení s humanistickými ideami, které po staletí poznávaly náš historický vývoj.

Plánů bylo hodně a padesáté výročí ČSR mělo tedy být neoficiální přehlídkou vyspělosti našich divadelních amatérů a jejich schopnosti na jevišti vyjádřit ideové a slavnostní pocity svých spoluobčanů při této příležitosti. Nečekaný srpnový vývoj plány podstatně zkorigoval. Nevyjasněnost situace, pocit bezvýhodné zatrpklivosti a zbytečnosti společenského angažování a stejně tak i bezradnost v koncepci oslav 28. října způsobily, že většina souborů od svých původních plánů upustila.

I když všechny tyto důvody chápu, přece obdobné pesimistické závěry nepovažuji za správné. Ochotnické divadlo dnes víc než kdykoliv jindy musí dokázat, že je nejenom závažným společenským tmelem, ale i tribunou, která dává zaznít ideálům a myšlenkám, jež tvoří smysl našich dějin. Pokud bychom tuto funkci nedokázali vhodným způsobem plnit, ztraceli bychom pravděpodobně oprávnění své existence.

Rád bych se proto aspoň v krátkosti zmínil o třech souborech v Jihomoravském kraji, které patří k těm, jež navzdory obtížím k 28. říjnu program připravily. Záměrně píší o zcela různých typech souborů.

Ve **Žďáře nad Sázavou** působí na škole Marie Kneslová, která již řadu let systematicky pracuje v divadelní výchově dětí. Neopouští je ani po skončení školní docházky a dochází za nimi i do dramatického kroužku ČSM.

V neděli 27. října pozval předseda MěNV dvacet legionářů z první světové války na besedu. Program vyplnil dětský divadelní soubor. Připravil pásmo z básní Sládka, Nerudy, Hory a dalších a v něm také zazpívali horácké písně z Vysočiny. Ohlas vystoupení byl nesmírně srdečný a dojemný. Poprvé po řadě let přišla nejmladší generace za starými lidmi, kteří více jak před padesáti lety nasazením života pomáhali uskutečňovat vznik tohoto státu. S mládežnickým souborem Marie Kneslová sestavila tematické recitační pásmo, jež tvořilo vyvrcholení recitačního večera. U posluchačů měly verše velký ohlas. Půlstoletí republiky a pohnuté události posledních měsíců ovlivnily vnímání. Verše snad již mnohokrát slyšené dožívají v ústech mladých recitátorů nový, dojemný a zavazující význam.

Karasovo divadlo v Tišnově vybralo Strakonického duháka. Na představení jsem jel 27. října večer. V houstnouce mlze a tmě jsme projížděli téměř liduprázdными obcemi, bez ozdob, bez slavnostní nálady a jenom na úředních budovách vlály státní vlajky. Chvilu málo vhodná k slavnostním parádám a večeru, více však k opravdovému zamyšlení. Oslavy v tišnovské sokolovně začaly

položením věnce k pamětní desce těch, kteří ze sokolských řad položili za republiku životy. Bylo to provedeno neokázale a prostě. Tím větší byl ohlas u přítomných.

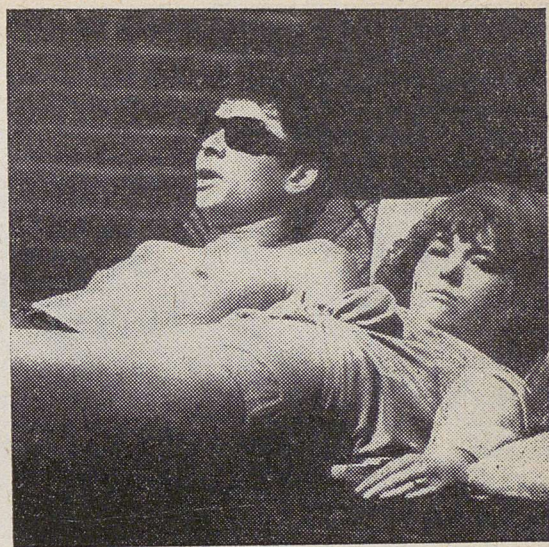
Tylovou lidovou báčorku režíroval dlouholetý ochotnický pracovník profesor K. Cejnek. Vyprávěl mi po představení, za jakých podmínek dával soubor dohromady. Z původního jarního záměru důstojně oslavit státní výročí a radostně přivítat všechno, co jako hojivý balzám přišlo po lednu, zbylo po srpnových dnech žalostné torzo. Nebyl ani čas ani snaha se scházet, chyběla vůle nutit myšlenky k práci na započaté nové režijní koncepci. A přece se hrálo. Téměř padesát členů souboru dokázalo potlačit své osobní pocity a ukázněně odvedli svůj podíl k oslavě vlasti. „Nám je jasné, že jsme tentokrát nevytvořili žádné mimořádné dílo, ani na to nebyl čas. Šlo nám o to, aby v našem městě i v této době měly oslavy důstojný ráz.“

V **Kuřimi u Brna** projevují divadelní ochotníci již řadu let značnou aktivitu. Mají k dispozici moderní kulturní dům a pochlubili se i technicky dobře vybaveným jevištěm. K říjnovým oslavám zvolili Langrovy Jízdní hlídky. Proč? „Tedy v první řadě proto, aby mladí lidé viděli, jak vznikala naše republika a jak to bylo s těmi legiemi, o nichž slyšeli ve svém životě tolik protichůdných věcí. — A potom máme ještě jeden, takový domácí důvod. Jízdní hlídka se hrála v Kuřimi před čtyřiceti lety. Tady ji uvedli sokolové a soc. demokrati. Hráli ji ve stejné dny. A tak půl obce šlo jeden den do sokolovny a následující den na druhé představení a ti druhí zase naopak. To je největší úspěch, jakého kdy divadelní hra u nás dosáhla. Tak jsme to chtěli zopakovat.“ A tak více jak po třiceti letech znovu v režii Květoslava Mašínského ožil na kuřimské scéně tragický příběh střetnutí na život a na smrt lidí, kteří v jádru proti sobě nic neměli a kteří se dokonce v hloubi duše měli rádi. Příběh družstva Četaře Matějky byl sice pouhou epizodou v tehdejší světové smrti, ale Langer z něho dokázal vytvořit objektivní zrcadlo nejenom pro tehdejší dobu. A jaký byl výsledek v Kuřimi? Z technických důvodů nestihl soubor uvést premiéru na plánovaný 28. říjen a přeložil ji na další pátek — 7. listopadu. Navíc v kuřimském TOSu již od listopadu každou sobotu napracovávali prodloužení vánočních svátků — a tím se asi stalo, že se neopakoval někdejší zájem veřejnosti a sál byl plný jenom asi ze třetiny. Větší návštěvnost se očekávala až na druhý den.

A já jsem v Kuřimi po více jak třiceti letech slyšel hru, která mě tolik vzrušila a zaujala v mládí, která byla téměř třicet let zakázána, o níž se prohlašovalo, že je vyjádřením nenávisti a pomluv sovětských lidí, ale která přesto překonala čas i malichernou zlobu a svou nadčasovou moudrostí váží poměrně od věčně platného a nenáviděného od chápatelů.

Mám-li shrnout výsledný dojem z těchto tří ochotnických příspěvků k oslavě padesátin republiky, tedy musím popravdě konstatovat, že většinou zůstaly v rámci běžného průměru a nepřinesly nic divadelně podnětného. Jejich význam víc než v mimořádnosti inscenací spočíval ve snaze zdůraznit právě v této obtížné době význam státního jubilea a zapojit do této akce řadu lidí. A to je, myslím, zásluha nemalá.

Dr. M. JURÁK

nad jednou skandální hrou

PRŮHLÉDY

Diváci se chtějí v divadle bavit, zamyslet se nad něčím, odpočinout si, nebo si něco z představení „odnést“, jak se říká. Kritici prý potřebují skandály. Ať se tomu vzpíráme jak chceme, něco na tom je. Průměrný divák nemá čas uvažovat, kám směřuje divadelní vývoj, chodí do divadla tak jako do kina, na výstavy, tak jako samozřejmě čte knihy atd. Ale kritik? Kritik je jako strašně vyžilý milovník, který už měl tolik žen, že ho vzruší jen něco mimořádného, zjev zcela mimo čas, nebo naopak, banální, surová tuctovost.

Já vím, není to tak přesně, kolegové se mnou možná nebudou souhlasit, nicméně, ruku na srdce, něco na tom přece jen je. A tak pro tyto „zvláštní diváky“ se občas některý autor rozhodne napsat hru, aby je dráždil, znepokojil a ukázal na svůj talent. Jsou takoví autoři a jsou takové hry. I když je mnohem víc těch, které můžete vidět, ale nemusíte. Dávám přednost těm druhým, které něco chtějí, nikoli násilnost za každou cenu, nikoli šok za každou cenu, ale přece jen vybočují z řady.

Takovou skandální hrou je drama anglického autora Edwarda Bonda *Spasení*. Uvedl je pražský Činoherní klub a pochybuji, že si to u nás kdo troufne zopakovat. Skandál vyvolala hra už v Londýně, kde ji nejprve zakázali, pobouřila i v NSR, zkrátka dříve než se dostala k nám, „šla o ní pověst“.

O hře i představení se už řeklo v tisku dost, chci tedy jako obvykle na tomto místě napsat něco jiného než recenzi.

Vyprávět obsahy jednak neumím, jednak, nebo snad právě proto, dělá to nerad. Omezím se tedy jen

na zmínku, že hra vypráví o dvojici mladých lidí, nezkušeném chlapci a zkušeném děvčeti, kteří sní svůj čistý sen o lásce a manželství, ale nakonec, když se vezmou, končí jako tuctový pár: skandály, její nevěra, jeho pejskovská odevzdanost, cirkus v domě jejích rodičů, kde žije otec a matka stejně už léta v nenávisti... Prostě život sám, neučesaný, nahý, drsný a strašný.

Hra znepokojuje nejen tím, že ukazuje, jací jsou mladí lidé, jak smutně a beznadějně surově žijí, ale především slovníkem, jazykem plným vulgárností, sexuálních anomálií, děsným výrazivem lidí, kteří mají život teprve před sebou. V jádru se o mladých nedovíme nic nového, ani o píd nám Bond neříká víc, než známe z některých jiných děl, nemluvě řečneme o tom, co jsme na to téma viděli či slyšeli ve filmu. Ano, právě ten film je třeba připomenout. Ve filmu je všechno vlastně nepřítomné a neosobní, děje se *teď*, před našima očima, ale jaksi *fiktivně*, herci už nejsou přítomni, celá akce je zachycena na pásek. Kdežto kamenují-li herci přímo před našima očima na jevišti dítě, je celý účinek mnohem otřesnější. I povídání o pohlaví, ženské nahost, sténání, líbání a milostný flirt, to všechno působí na jevišti mnohem bezprostředněji, než ve filmu. Snad právě proto vyvolává hra *Spasení* pocity nejružnějšího druhu i během pražského představení.

Kam až divadlo půjde? Co je vlastně morálka a etika dnešního člověka? „Člověk, jak smutně zní už to samo slovo...“, řekl kdysi klasik. Ano, nedělejme si iluze, že jsme teprve my dnes zkažení. Jen si vzpomeňme, že už Sofoklův *Oidipus* obsahuje

motiv incestu, že smilnění, vraždy a podlost byly „doménou“ samotného Shakespeara, kterému právě Tolstoj, ten mravní starý pán, tolik vyčítal, že „tahá mrtvolu za nohy po jevišti“. Snad jednou uvidíme na jevišti soulož, snad i jiné, přímo ze života člověka opsané situace. Budeme se asi po čase na ně dívat tak klidně, jako se na ně dnes už díváme v kině nebo na lechtivém představení večerního šantánu, kde nám slečna ukazuje své tělo. Ale tím přece jen nebude určován další směr či vývoj dramatu. Nepůjde o to, co všechno jeviště ukáže, nýbrž s jakou odvahou se podívá na svou *přítomnost*. Ukázat intimní stránky lidského života, ať se tomu budou zpočátku diváci bránit jak chtějí, bude asi nutné. Ale není to rozhodně to hlavní a podstatné, oč právě v umění jde.

Bond ve hře *Spasení*, jakkoli mnohde krouží po povrchu situací, ukazuje krach lidských vztahů, mladých i dospělých. Není to vždycky šokující, ale je to podstatné. Tak jak se o to, na jiné úrovni, snažil Albee ve hře *Kdo se bojí Virginie Woolfové*, jak se o to snažil Beckett a jiní dramatici absurdity a odcizení, tak se i Bond na své úrovni snaží ukázat pád lidského štěstí. Nemním se teď přit, jestli se mu to podařilo, nehodnotím hru jako takovou. Přemýšlím si nad ní a spolu s ní. A musím říci, že mne zaujala.

Umění je člověku bratrem, pomáhá mu žít, uvědomovat si sebe sama, ale kdyby bylo jen „milé“ a „shovívavé“, přestalo by zcela určitě zájmat. Proto si myslím, že ať se tomu diváci brání čili nic, je nutné i pro ně připravovat z pekelné kuchyně šoků nejedno překvapení. Bond ne-

J. Vyskočil a J. Marková v Bondově Spasení.

říká, opakuji, nic, co by někdo z nás nevěděl, ale zatímco my o tom víme kdesi ve svém *podvědomí*, dramatik o tom mluví veřejně na jevišti. Známe přece hrubý jazyk mladých lidí, známe výrostky, známe lehkomyšlnost sexu, to všechno známe, ale sly-

šet o tom z jeviště, vidět to přímo na jevišti, je něco docela jiného. Proto si myslím, že E. Bond udělal dobře, napsal-li tuto hru tak jak ji napsal. A já se vzdávám estetizování nad textem, ve jménu souhlasu: umění musí říkat člověku pravdu, o něm,

o společnosti, o světě. Čím víc to bude *umění* a čím méně jen povrchní záznam, tím lépe. Ale je také dost možné, že *skutečnému* umění musí předcházet *povrchní* sondáž.

Nežijeme v době, která plývá upřímností, každá upřímnost, byť při ní společenství diváků cudně klopí občas oči, je užitečné. Je potřebné udělat všechno, co má sebemenší naději probudit člověka z letargie, ze strachu před politickou mocí a — jinými lidmi.

Umění musí být totiž upřímnější, než jsme k sobě my sami!

Nakonec už jen doušku: obávám se, že nadešly časy, kdy upřímnost pohledu na intimní lidské vztahy bude zase na nějakou dobu jedinou oblastí, která ještě tak projde... Což je ovšem škoda. Jenže proti tomu asi nic nezmůže ani pan E. Bond, ani kdokoli jiný. Nicméně, i v tom případě si myslím, že musíme udržet svobodný pohled na život člověka ze všech stran, jak jen to ještě jde...

Alex Fuchs

knihy o divadle

NĚKOLIK POZNÁMEK K VLASTNÍMU ŽIVOTOPISU CHARLESE CHAPLINA (ODEON 1967)

Už rejstřík (osob i věci) té knihy je příznačný: na tři-nácti stránkách se to tu hemží osobami z vysoké společnosti umělecké i politické nebo finanční. Souvisle toho vypráví nejvíc o dětství. Neveselém, často o bídě a nedostatku. Z těchto zkušeností vyrostla také jeho největší díla. Z amerického období jeho velkých filmů zde už pak je doprovodu málo, spíš jsou to zmínky z jiného, obvykle společenského aspektu, nebo nic. Závěrečná partie knihy pak — soudní spory — nám pro specifickou amerických poměrů té doby v detailech uniká. Celková koncepce knihy je: o chudém chlapci, který se proslavil. A z větší části je to společenské informatorium věhlasného člověka první poloviny našeho století.

Neboť o teorii i praxi komika toho zde Chaplin mnoho nenapsal. A přece, čteme-li jeho životopis pozorně, dozvíme se toho od mistra o umění rozesmávat lidi dost. Jeho názory, značně otevřené, nám objevují dílnu, kde vyrobil to nejlepší svého oboru a tak se zapsal mezi ty nejslavnější všech dob. Víme, že poznával divadlo v dětství jen od své maminky, trochu také od svého otce a od několika varietních herců, že jinak neměl možnost se pro svůj obor vzdělávat, a přece šel neomylně cestou starých slavných komediantů a klaunů. Ukazuje se tu znovu, že vyluzování smíchu má své nadčasové zákonitosti. Svým instinktem dovedl svůj talent po správné cestě až k nejvyšším vrcholům. Několik vzpomínek na jeho první vystoupení ukazuje, že se na jevišti vždy cítil jako doma. To byl veliký dar do vínku. V práci byl kritický, svědomitý a vytrvalý. Díval se na to, co pro-

vozoval, jako na příležitost vydělat si peníze. Slovo „umění“ mu nikdy v mladých letech nepřišlo na mysl. Znal jen poctivou, začasť tvrdou práci. Pokoušel se o akrobacii a žonglérství, obdivoval cirkus. Je zajímavé, že Chaplin byl na jevišti pohotovější v slovních replikách než v jevištním jednání. Na jednom místě si vzpomíná na počátky svého filmového tuláka. Mechaniku jeho práce osvětluje např. tato pasáž (ze str. 146): Neměl jsem ani potuchy, jakého člověka vlastně budu představovat. Ale v okamžiku, kdy jsem se oblékl, kostým a maska mi vnukly jeho osobnost. Začal jsem se do něho vcítovat a ve chvíli, kdy jsem vkročil před kameru, rozlil se mi samostatným životem. Tváří v tvář Sennetovi jsem se vtělil do své postavy, vykračoval jsem si před ním, pohupoval jsem hůlkou a všelijak jsem se producoval. Gagy a komické nápady se mi v hlavě jen rojíly. A dále říká (na str. 148): Pod Sennetovým režijním vedením jsem se cítil dobře, protože se všechno spontánně vymýšlelo na místě před kamerou. A na str. 154: Sennetova věta prvního dne v ateliéru — „točíte bez scénáře, a jakmile máme nápad, necháme události, aby se vyvíjely přirozenou cestou“ — podnítila mou obrazotvornost. — To byla další velká vlastnost, ta tvůrčí obrazotvornost. A ještě aspoň jednu charakteristickou epizodu bych zde rád připomněl. Tanečník Nižinský mu řekl: Vaše komedie je baletní, jste vlastně tanečník. A on na to řekl: Ale já jsem ruský balet ještě neviděl, vlastně ještě vůbec žádný balet. — Spěl k syntetickému herectví, které rozehrává všechny složky.

kr

osvobozující se Ameriky (viz Feuchtwangerův román *Lišky na vinici*), psal hry jen na okraji své bohaté společenské činnosti. Figarův monolog o občanské rovnosti a svobodě z Figarovy svatby řadí britského satirika k těm duchům moderního věku, kteří toužili po volnosti, rovnosti a demokracii. Jak *Lazebník sevillský*, tak náročnější charakterová komedie Figarova svatba jsou hry, na něž by soubory neměly ve svém repertoáru zapomenout. **fl**

[6]

Beaumarchais, Pierre
Augustin Caron de

FIGAROVA SVATBA aneb BLÁZNIVÝ DEN

(Le mariage de Figaro ou La folle journée, 1784)

Veselohra o pěti dějstvích. Přeložil K. Kraus, texty písní a verše Fr. Hrubín, E. Bezděková, I. Fischer; hudba Z. Petr. 11 m, 5 ž a kompars. Výprava: pokoj, ložnice, sloupová síň, kaštanová alej v zámku. Doba děje: druhá polovina 18. století.

Figaro, který v *Lazebníku sevillském* ještě podporoval hraběte Almovivu, stojí v této nejslavnější Beaumarchaisově veselohře jako protivník svého bývalého spojence. Almoviva sice příliš nezeštírl, ale změnil se svým postojem k životu. Figaro je zamilován do komorné Zuzanky a chce se s ní oženit. Ženatý Almoviva chce před jejich sňatkem využít práva první noci. Ale Figaro i Zuzanka mají za ušima. Zuzanka se spojí s hraběnkou a uniká mocenským a nekontrolovatelným choutkám hraběte. Almoviva uspořádá proti Figarovi soudní proces, v němž Marcelina obviňuje Figara, že vůči ní nedodržel manželský slib. Během soudu se však prokáže, že Marcelina je Figarovou matkou. Almoviva se přesto nevzdává svého plánu, takže Zuzanka

se musí odhodlat k další lsti: Hraběnka se převlékne do Zuzančiných šatů a záletného Almovivu zesměšní. Pak už nic nebrání Figarově svatbě. **fl**

[7]

Beaumont, Francis —

Fletcher, John

ZKROCENÍ ZLÉHO MUŽE

Komedie o pěti dějstvích. Přeložila a upravila E. Bezděková. 13 m, 6 ž, kompars žen. Výprava: několik interiérů v anglickém renesančním domě, prostranství před domem. Doba děje: 16 století. Verš (blankvers). Každé dějství členěno do řady obrazů.

Hra má dvě dějové linie. První je soustředěna kolem hlavního příběhu krocení zlého Petruccia, druhá kolem příběhu Livie a jejího nápadníka Rowlanda. Obě dějové linie se vzájemně prolínají.

Je právě po svatbě. Otec Petronius provdal svou chytrou a skromnou dceru Marii za bohatého, hezkého, ale „zlého“ Petruccia, který prý svou první ženu utrápil. Svou druhou dceru Livii chce provdat za bohatého starého Moroza, přesto, že ho Livie nechce, protože má ráda mladého Rowlanda. Všichni známí hodnou Marii litují, ale ta na jejich řeči nic nedá, protože se spojila se svou sestřenkou Biankou a později i se sestrou Liví a spolu s nimi začne uskutečňovat plán, jak zkrotit svého zlého muže a jak zároveň přelstít otce, aby si Livie mohla vzít Rowlanda a ne Moroza. Plán je poněkud drastický, zato ale účinný. Hned po svatbě se Marie s Biankou zavře v Petrucciově domě, zásobí se potravinami i zbraněmi, získá pro sebe ochranu ostatních žen z městečka i okolí a Petruccia k sobě nepustí, dokud nepřijme její pod-

DRAMATURGICKÁ PŘÍRUČKA PRO OCHOTNICKÉ SOUBORY

**Karel Kratochvíl
a kolektiv**

I. díl

**REDAKCE AMATÉRSKÉ SCÉNY
A ÚSTŘEDNÍ DŮM LIDOVÉ UMĚLECKÉ TVOŘIVOSTI**

PRAHA 1969

ké společnosti, jejíž hybnou silou jsou peníze. Přestože sám viděl východisko společenského vývoje v monarchii a katolictví, síla jeho tvůrčího génia způsobila, že odhalil objektivně kořeny společenského systému, v němž žil. Nejvýznamnější díla Lidské komedie: Otec Goriot, Ztracené iluze, Lesk a bída kurtizán, Evženie Grandetová, César Birotteau, Sestřenice Běta, Bratranec Pons, Venkované. Z jeho dramat se hraje komedie *Spekulant* (Mercadet).

Dramatizace je scénicky nenáročná, ale inscenátor musí stejně jako u všech děl kritického realismu vycházet především z přesné psychologické kresby postav.

dr

[4]

Balzac, Honoré de

SESTŘENICE BĚTA

Dramatizace románu v pěti obrazech. Zdramatizoval František Götze. 10 m, 7 ž. Výprava: salón, průřez domu, chudý pokoj, bohatý salón. Doba děje: 1846.

Rodině dvaasedesátiletého státního rady a ředitele ministerstva války barona Hektora Hulota hrozí bankrot. Celé velké jmění, které získal v Napoleonových službách, utratil se svými milenkami. Nemá ani věno pro svou dceru Hortensii, která se chce vdávat za polského hraběte Steinbocka. Hrabě přichází na námluvy a Hulot, který s pomocí své ženy Adeliny a svého strýce Fischera podnikl poslední kroky ke své finanční záchraně, mu Hortensii slíbí. Tím ovšem, aniž si to uvědomí, smrtelně urazí sestřenici své ženy Bětu, která hraběte zachránila ve chvíli nejvyšší nouze, starala se o něj a vlastně ho tajně milovala. Zášť, kterou měla sestřenice Běta k Hulotovým, protože byli bohatí a šťastní, zatímco ona byla chudá a nešťastná, se tímto slibem je-

nom prohloubí a způsobí, že smyslem Bětina života se stane pomsta. A ta se jí také skutečně podaří. Pomocí své přítelkyně Valerie Marneffové definitivně zničí barona Hulota. Baron opustí svou rodinu, která žije v bídě, a zmizí v pařížském podsvětí. Běta zničí ale i Hortensiino manželství, protože způsobí, že hrabě Steinbock uteče od Hortensie ke kurtizáně Marneffové. A konečně zničí i nástroj své pomsty, Valerie Marneffovou.

dr

[5]

Beaumarchais, Pierre

Augustin Caron de

LAZEBNÍK SEVILLSKÝ

[Le barbier de Séville, 1775]

Veselohra o čtyřech dějstvích. Překlad: V. Müller, K. Kraus, 8 m, 1 ž. Výprava: ulice v Seville, Rosíninův pokoj. Doba děje: rokoko — polovina 18. století. Z cenzurních důvodů děj umístěn do Španělska, jeho společenská atmosféra je však francouzská.

Figaro vystřídal řadu zaměstnání, než se stal holičem, lazebníkem. Není to však běžná sluhovská postava. Je nejen chytrý, ale i takticky moudrý. Figaro je pojem. Proti zlostnatělému a chamtivému doktoru Bartolovi dovede v zájmu mladého hraběte Almavivy, upřímně zamilovaného do Rosiny, schovanky doktora Bartola, vymyslet tolik nástrah, až pomůže pravému citu mladých lidí k šťastnému uskutečnění. Bartolo ovšem tomuto citu brání, protože chce se schovankou Rosinou získat i její věno, ale Figaro ho obelstí a ruku Rosiny získá hrabě Almaviva.

P. A. C. de Beaumarchais (1732 až 1799), dobrodruh v dobrém slova smyslu, tajný dodavatel zbraní do

konečné, Májové hvězdy. Autor roz-
hlasových her.

Host je realistická hra o kon-
fliktu nacistické minulosti s čes-
kou přítomností, v němž se autor
vrací k následkům druhé světové
války v osudech nejružnějších
lidí, ať už jí prošli, nebo ji ne-
zažili. Jde o ohledání a nalezení
místa ve společnosti a smyslu
života. Počátkem šedesátých let
často hraná, nyní neprávem opo-
míjená hra. **zk**

[3]

Balzac, Honoré de

EVŽENIE GRANDETOVA

Dramatizace románu o čtyřech děj-
stvích. Zdramatizoval Jan Palovic a
Ladislav Daneš, 7 m, 4 ž. Výprava:
sín v domě vinaře Grandeta v Sau-
muru ve Francii. Doba děje: 1819
až 1827.

Evženie Grandetová, dcera boha-
tého a lakomého saumurského
vinaře, má triadvacáté narození-
ny. Na její počest se u Grandetů,
kteří žijí velmi nuzně, sejde malá
společnost: notář Cruchot, presi-
dent soudu de Bonfons-Cruchot,
abbé Cruchot, bankéř Grassius,
jeho žena a jejich syn Adolf. Všic-
hni krouží kolem Evženie, pro-
tože je to půvabná mladá dívka,
ale také dědička obrovského jmě-
ní. Grassiusovi by rádi svého sy-
na oženili s Evžení. Když je spo-
lečnost v nejlepším, přijíždí do
Grandetova domu mladý Grande-
tův synovec Karel, kterého z Pa-
říže do Saumuru poslal Grande-
tův bratr. Druhý den přináší no-
tář zprávu, že se Karlův otec
zastřelil, protože prohrál své
jmění na burze. Karla tato zprá-
va zdrtí. Souhlasí s tím, aby od-
jel do Indie a tam získal exis-
tenci i jmění. Protože je zcela
bez prostředků, uvolí se starý
Grandet zaplatit mu cestu. Evže-
nie nese velmi těžce bratrancův

odjezd, protože oba mladí lidé
se do sebe zamilovali. Před od-
jezdem dá Karlovi všechny své
úspory, aby měl alespoň něco do
začátku, a on jí zase svěří do
úschovy pouzdro se šperkem po
matce. Oba věří, že se Karel vrá-
tí, zaplatí všem otcovým věřite-
lům a tím očistí otcovo jméno,
a že se s Evžení ožení. Po Kar-
lově odjezdu chce starý Grandet,
aby mu Evženie dala své úspory,
protože prý všechny peníze, kte-
ré měl, dal na zaplacení Karlovy
cesty. Když zjistí, že Evženie už
úspory nemá, ale že má Karlův
šperk, chce jí ho vzít. Evženie se
brání a hrozí, že se probodne.
Při jejich hádce umírá Evženiina
matka, která byla už dlouhou do-
bu nemocná.

Poslední obraz se odehrává po
sedmi letech. Starý Grandet mezi
tím zemřel a Evženie zdědila ce-
lé jeho obrovské jmění. Žije sa-
ma, jen se starou služkou, a stále
čeká na Karla. Odolává všem na-
bídkám k sňatku i všem radám,
že je nutné, aby se vdala, jinak
že se její majetek rozpadne. Ko-
nečně přichází dopis od Karla a
šek, jímž jí vrací úspory, které
mu dala na cestu. Karel se totiž
vrátil z Indie do Paříže a žení se
s dcerou hraběte, který mu může
zajistit další kariéru. Pro Evženi-
i se tím zhroutily všechny naděje
na životní štěstí, viděla ho totiž
ve své lásce, ne v penězích, jako
její otec a teď i Karel. Vrací Kar-
lovi šek i šperk, který jí dal do
úschovy, zaplatí věřitelům Kar-
lova otce, aby očistila jeho jmé-
no, protože Karlovi na otcově
jménu nezáleží, a oznámí svému
starému nápadníku de Bonfons,
že si ho vezme pod podmínkou,
že jejich svazek bude jen přátel-
ský.

Honoré de Balzac (1799–1850), fran-
couzský romanopisec, jeden z mistrů
kritického realismu. Napsal téměř
sto románů a povídek pod souhrn-
ným názvem Lidská komedie. Vytvo-
řil z nich bohatý obraz kapitalistické

VÁŽENÍ PŘÁTELE,

chceme vám pomoci při výběru repertoáru příručkou
stručně informující o hrách, vhodných pro ochotnický
soubor s ohledem na jeho **průměrné** možnosti osobní,
technické a finanční. V naší odborné literatuře není vel-
ká tradice takovéto publikace. Poslední příručka tohoto
druhu, vzniklá za redakce Josefa Tomana (Hry lidového
jeviště, 1954) je svým výběrem i zpracováním silně po-
platná době vzniku, nehledě na nedostatky technické.
V současné době pak nemá české ochotnictvo vůbec žád-
nou knižní edici. Za této situace jsme okolo redakce Ama-
térské scény vytvořili pracovní skupinu nové příručky,
která v průběhu tohoto ročníku obsáhne na stránkách
této pravidelné a snadno vyjímatelné přílohy na 150 titulů
— zatím těch nepominutelných, které tvoří nebo by moh-
ly tvořit z á k l a d ochotnického repertoáru.

Uspořádání bude abecední podle autorů, bez ohledu na
to, zda jde o hru klasickou či soudobou, domácí či cizí,
celovečerní či aktovou nebo o hru pro děti. Vybrané
tituly budou doprovázeny stručnou charakteristikou a
základní informací o autorovi. V závěru zveřejníme pří-
slušné rejstříky pro přehlednost. Pokud se nám bude dílo
dařit a dojde vašeho ocenění, budeme v příštím roce po-
kračovat **druhým dílem**, který by základní seznam dílu
prvního doplnil, event. rozšířil o **podněty** ochotnické dra-
maturgii.

Redakce příručky: Karel Kratochvíl, Jiří Beneš, Zdeněk
Kokta, Jiří Flíček, Jarmila Drobná, Jaroslav Šindelář a
Miroslav Etzler chce za vaší účasti založit tradici moder-
ního informátora amatérského souboru. Přijměte, prosí-
me, první stránky Dramaturgické příručky s pochopením
toho, oč se v daných možnostech, **bez nároků na vyčer-
pávající úplnost** a s vědomým omezením na potřeby a
stav českého ochotnického divadla pokouší a zasílajte
redakci připomínky a náměty. Budou poctivě váženy.
Redakce příručky, vytvořená z vašich zástupců i zástupců
dramaturgie profesionálních divadel, vám předem děkuje.

Při charakteristice jednotlivých her používáme běžné zkratky **m** pro počet mužů a **ž** pro počet žen vystupujících ve hře. Letopočet jednotlivých charakteristik používají těchto zkratk:

Karel Kratochvíl	kr
Jiří Beneš	b
Jarmila Drobná	dr
Miroslav Etzler	e
Jiří Flíček	fl
Zdeněk Kokta	zk
Jaroslav Šindelář	š

[1]

Aristofanes

LYSISTRATA

(Lysistrata)

Komedie. Překlad a úprava Vl. Šrámek. 6 m, 8–10 ž, 1 dítě, sbor starců a žen. Výprava: simultánní scéna, exteriér před vchodem na Akropolí. Doba děje: Athény asi 411 př. n. l. Verš.

Lysistrata se smluví s aténskými a jinými ženami Řecka, které se vyčerpávají bezútěšnými vnitřními válkami, že se všechny ženy tak dlouho zdrží pohlavního styku s muži, dokud neuzavřou válčící strany mír. Muži této neobyčejné vzpouře nedokáží odolat a nakonec složí zbraně. Ženy nejenak vyčerpané dobrovolnou obětí se vrátí ke svým mužům a komedie končí oslavným průvodem života.

Aristofanes (445–380 př. n. l.) je sršatý autor 44 starořeckých komedií. Vedle několika zlomků se nám zachovalo 11 her, z nichž připomínáme *Mír*, *Ženský sněm* a *Žáby*.

Hra je vhodná pro tvořivé ochotnické soubory. Verš je z metrické stránky proměnlivý, hovorově schůdný. Sbor lze v moderní interpretaci nahradit i jedinou osobou. **fl**

[2]

Aškenazy, Ludvík

HOST

(1960, přepracováno 1961)

Hra o třech dějstvích. 11 m, 2 ž. Výprava: hospoda. Doba děje: současná. Civil.

Do zapadlé hospody mezi Prahou a Benešovem přichází západo-německý obchodník-vysídlenec od

Liberce, protože má poruchu na autě. Podaří se mu nepozorovaně poslat do pokoje mladou dívku, kterou si přivezl s sebou, a sám se dává do rozhovoru se starým dělníkem z kamenolomu a číšníkem, který v jinošském věku prošel koncentrákem. Hostí oba svým vínem, předvádí moderní magnetofon a nadřazeně neustále komentuje malé poměry u nás. Jeho provokace rostou tak, že koncentrákem prošlý číšník nakonec po Němci střelí, chybí však a Němec z hospody prchá. V tento okamžik vyplašena výstřelem se objevuje mladičká Jana, která je považována za tuze-xovou slečnu. Neví, co se stalo, a využívá vzniklé situace ke zmi-zení z hospody, protože ve skutečnosti jen ze vzdoru utekla z domu a uvědomuje si choulostivost svého postavení. Starý dělník zatím číšníka uklidňuje — vždyť slušný člověk se musí někdy umět dožrat... jinak by to pořád na světě vyhrávali lumpové. Do hospody se vrací Jana, která chce vědět, jak to všechno dopadne. Začíná chápat nesprávnost svého jednání, vidět hodnoty a pahodnoty a dokazuje, že i tato generace, která nezná válku a koncentráky, dovede rozeznat mravnost od nemravnosti, spravedlnost od nespravedlnosti, vnitřní lidskou svobodu a cit od pozlátká pochybných, vnějších a předstíraných postojů. V závěru přijíždí poslední noční autobus a hospoda se zaplní a přichází znovu Němec v doprovodu členů SNB. Při vyšetřování výstřelu se ukáže i jeho pravá zupácká tvář. Němec odchází a SNB odvádí mladého číšníka.

Ludvík Aškenazy (narozen 1921), prozaik humorných a pohádkově laděných próz (Dětské etudy, Ukradený měsíc, Černá bedýnka). Jako dramatik napsal po Hostu parodistickou kritiku období kultu osobnosti C. K. státní ženich (1962). Spolupracuje s filmem, scénáře Tam na

SVITAVY LONDÝN SVITAVY

Byla to nezapomenutelná návštěva — pro Lidové divadlo JKP Svitavy i pro členy londýnské divadelní školy Toynbee, kteří uskutečnili jako první výměnný umělecký zájezd obou souborů. V pondělí 19. srpna 1968 jim přijeli Svitavští naproti do Prahy, aby jim mohli ukázat „srdce Evropy“. Procházka večerní Prahou skončila v Divadle na Zábřadli, kde se angličtí hosté obdivovali pantomimě Ladislava Fialky.

A pak v noci z 20. na 21. srpna procitli do neuvěřitelné skutečnosti. Po několika zlých hodinách se našemu autokaru podařilo projet Prahou. Do Svojanova, kde byli naši hosté ubytováni, jsme se dostali až pozdě večer. Československo-anglické kulturní dny se nekonaly, připravené kul-

turní akce a zájezdy byly odřeknuty. A tak prožívali Londýňané tyto dny s námi u rádia. Přesto v sobotu 24. srpna zahráli pro členy Lidového divadla své představení „Londýn ve dne, Londýn v noci“. Jejich zavazadla s rekvizitami zůstala ležet na pražském Hlavním nádraží a tak si takřka z ničeho vyráběli nejnutnější rekvizity a upravovali civilní šaty na potřebné kostýmy. V téměř prázdném sále odehráli mladí Angličané své představení. Byla to vlastně řada scén, skečů, písní a pantomimických výstupů. Herci nám přiblížili s minimálním textem a s velkým humorem i pozici denní i noční život prostých Londýňanů. Ukázali vynikající pohybovou kulturu a umění navázat kontakt s obecníkem.

Úspěch je výsledkem soustavného odborného vedení tohoto souboru, které poskytuje prostor tvůrčí fantazii režiséra i herců. Atmosféru do-
tváří funkční hudba, písně i promítané obrazy londýnských scénérií.

Závěrečná píseň dozněla v naprostém tichu. Vedoucí anglického souboru vyjádřil své pocity: „Nevadí nám, že jsme nemohli využít všeho, co jste pro nás přichystali — zato jsme poznali statečnost, svobodmilovnost a jednotu vašeho lidu. Byla to pro nás vysoká politická škola. Nikdy nezapomeneme, co jsme tu viděli.“ S vědomím, že se zájezd do Anglie pravděpodobně neuskuteční, předvedl svitavský soubor anglickým přátelům svou inscenaci Macháčekových Ženichů, které hrál jako muzikál v úpravě Jiřího Křeše za hudební spolupráce V. Strnada.

Svůj pobyt u nás zkrátili angličtí přátelé o několik dní s vírou, že se k nám vrátí.

Všichni se sejdeme,
až svou zem najdeme,
nashledanou v lepších časech.

(V&W)

P. S.: Psáno počátkem září.

Je slunný den 16. září. Naše loď pluje z Calais k anglickému břehu. A už vidíme „bílé doverské útesy“ a na pobřeží nás čekají naši přátelé ze Stepney-Institutu! Pozdravy, objetí, polibky — vždť už se známe ze srpnového zájezdu Angličanů do Svitav — a náš autobus vyjíždí směr Londýn. Jsme ubytováni v Bentham-Hallu, v jedné z mála tichých londýnských ulic. Je to starší velká kolej, v níž celkem pohodlně a na anglické poměry dosti levně bydlí a stravují se desítky studentů, učitelů a lidí nejrozličnějších profesí, Angličanů i cizinců, kteří v Anglii sbírají zkušenosti ve svém oboru. Setkali jsme se tu i s několika Čechy a Slováky.

Hned první den po našem příjezdu jsme byli přijati spolu s delegací spráteného souboru ve vznešené londýnské radnici předsedou rady Velkého Londýna, za přítomnosti dalších členů rady a jejich dam. Za pozvání — prý zcela mimořádné — jsme jistě vděčili tomu, že jsme občany Československé socialistické republiky. Recepce, která trvala dvě hodiny, byla poznamenána srdečnými projevy sympatií k našemu státu a jeho představitelům.

Toynbee-School of Drama, součást stepneyského institutu pro výchovu pracujících, má ve výhledném Londýně vlastní divadlo. Útulné hlediště pro 400 osob má výbornou akustiku,

Rodoslav (F. Černý),
Milínský (A. Vévoda),
Strachota (V. Hlaváček),
Bukovec (O. Kabelka),
Milítka s Vítkem
(H. Karešová a E. Trtílek),
muzikanti.

jeviště, potřebná technická zařízení, v suterénu jsou pohodlné šatny, v prvním poschodí pěkná zkušebna, v předsálí je prostorná hala zařízená jako kavárna. V pátek 21. září odpoledne jsme měli první představení — pro školní děti. Krátký úvod a podrobné programy pomohly pochopit jednoduchý příběh Macháčekových ženichů, odehrávající se v úpravě Jiřího Kareše na starém hradě před skupinou turistů, pro něž hradní průvodce oživil pomocí kybernetického strojeku figuriny hradního muzea. Představení mělo u dětí velký úspěch. O den později jsme hráli večerní představení, na kterém kromě stálých návštěvníků amatérského divadla ze Stepney a žáků divadelní ško-

ly bylo přítomno mnoho oficiálních osobností — zástupkyně čs. vyslanectví, ředitel Institutu ve Stepney, starosta východní čtvrti i předseda rady Velkého Londýna a návštěva nad jiné vzácná — herečka Královské stratfordské shakespearovské společnosti, Dame Peggy Asherová (titul „Dame“ uděluje královna a znamená asi tolik jako naše národní umělkyně). Také večerní obecenstvo se srdečně bavilo, tleskalo při otevřené scéně, závěrečnou píseň — anglicky zpívanou — musel soubor vytrvale aplaudujícímu obecenstvu opakovat. Nápad režiséra Kareše vytvořit ze staré historické hříčky muzikál našel u anglického obecenstva žádoucí ohlas.

Samozřejmě, že jsme se zajímali o práci divadelní školy Toynbee. Výsledky soustavného školení — vyučuje se třikrát týdně po dvou hodinách v I., II. i III. ročníku (tzv. pokročilá skupina, kde se klade hlavní důraz na experimentální tvůrčí práci) — jsou velmi dobré. Jedna skupina úspěšně inscenovala Čechova Racka, jiná měla v roce 1967 úspěch na výměnném zájezdu v Ústí n. L. se Shakespearovou Zimní pohádkou. Na besedě nám předvedli ukázky z poslední inscenace, muzikálu Malý veselý sluneční paprsek, parodie na staré operety. Dvě žákyně znamenitě zahrály — beze slov — jednu scénu podle zfilmovaného Shawova Pygmaliona. Berta Myersová, ředitelka divadelní školy pro pracující a asistentka-lektorka ústavu ve Stepney, prohlásila: „Chtěla jsem provést hluboký rozbor tématu Improvizace v divadelním umění, ale má inspirace zhasla pro nedostatek času. A tak vám to ukážu prakticky.“ A tak jsme viděli, jak se mladí adepti herectví soustředují, jak uvolňují svou fantazii a tvůrčím způsobem přistupují k svému individuálnímu úkolu v tématu určeném celému kolektivu, jak se jim daří vytvářet na jevišti odpovídající atmosféru, jak se učí nahrazovat slovo výrazem tváře a pohybem, jak dokáží zachraňovat situaci, když někdo vypadne ze hry. Někdy učitelka záměrně náraz přerušil hru, aby se herci naučili rychle se přeorientovat na nové téma. Do improvizace se ve dvou scénách na dané téma zapojili i Svitavští — a obstáli na jedničku.

Rozloučení v předvečer našeho odjezdu bylo bouřlivé, veselé i dojemné. I ráno se přišli znovu loučit všichni, kteří se mohli uvolnit. Ale smutek ustoupil novým dojmům — zastavili jsme se na dva dny v Paříži, kde se o nás pečlivě starali přátelé z krajanského spolku Čechů a Slováků. A když jsme se blízko Montmartru nečekaně potkali s panem Adolfem Hoffmeisterem a na nádvoří před Louvrem s dr. Janem Kopecským, který náš soubor zná z Jirákových Hronovů — to už propukl stesk po domově plnou silou. Byly nám milé i ty naše silnice a objížďky — a což teprve česká večere a české pivo v Plzni, kde jsme naposled přespali. A doma nás čekali naši příbuzní a přátelé, přišel nás přivítat i předseda ONV. Vyslovil přesvědčení, že náš zájezd byl úspěšný po všech stránkách a odpověděl na otázku (po tom jsme toužili nejvíce): „jakkap je dnes u nás doma“.

MARIE VOTAVOVÁ

slovo úvodem

Dnes otevíráte v Amatérské scéně poprvé pravidelnou rubriku o dětském divadle. Ti, kteří po léta s dětmi v této oblasti pracují, si asi řeknou: „konečně!“ A je to celkem logické, časopis, který se systematicky věnuje problémům amatérského divadla, nemůže dost dobře zařazovat problematiku divadla hraného dětmi jen náhodně — tu a tam. Neboť právě zde, v dětském věku bývá zaseto semínko jakéhosi nevymýtitelného bytí, kterým je láska k divadlu. A většina těch, kteří jsou členy souborů dospělých, se chytla drápkem právě v dětském věku. Neměli bychom nechávat jen náhodě, jaká setba vzejde.

Co bude obsahem těchto dvou až tří stránek? VŠECHNO! Totiž všechno, co se u nás v této oblasti děje zajímavého a podnětného. Chceme uveřejnit také vaše zkušenosti, fotografie, a časem snad dojde i na soutěže pro členy souborů.

Pokud tedy máte nějaký námět, nějakou dobrou zkušenost z práce s dětmi, pište na adresu: Jindra Delongová, Dům dětí a mládeže, BRNO, Lidická 50. Nedivte se, že neuvádíme adresu pražské redakce. Jaksí v rámci federalizace, nebo snad nějaké jiné „zace“, prostě — rubrika se bude rodit na výše uvedené adrese a bylo by poněkud nepružné, kdyby pošta měla putovat nejdříve do Prahy a pak do Brna.

Zvolili jsme pro rubriku název MÍT NÁPADY DOVOLENO, protože nechceme, aby se místo vyhrazené dětskému divadlu stalo jen jakýmsi „receptářem“. Nechceme se pokoušet o zveřejňování osvědčených receptů „jak na to“. Nechceme se ani pokoušet vytvořit nějaké ideální osnovy, či stanovit závazné normy, vytyčit jeden neomylný model, který by tu čněl před všemi jako vytoužená meta. Chceme naopak dát místo každému dobrému nápadu, který bude nový, zajímavý, podnětný..., protože nic nepovažujeme za definitivní a konečné. Chceme, aby i omly byly pokládány za nutný průvodní zjev „HLEDÁNÍ“ a ne aby se staly hned důvodem k zatracení.

Domníváme se, že mít nápady má být dovoleno nejen samým vedoucím souborů, ale že oni mají ve stejné míře totéž umožnit dětem v souborech. Aby se konečně už přestalo s výchovou cvičených opiček, které jen přičin-

**Zítřka ráno traktor krotký
odveze ty maringotky
někam za jablonec
Potom bude konec!**

livě napodobují dospělé. Aby se dala zelená rozvoji dětské fantazie a tvořivosti.

Pro dětské soubory není a nemůže být cílem jevištní vystoupení. To je již jen samozřejmým vyvrcholením činnosti. Daleko cennější je cesta k němu, celý proces od prvního přečtení textu a zamyšlení nad jeho smyslem, vztahy, které se v souboru vytvářejí, přátelství, vše, co je samozřejmou součástí práce kolektivu, který je veden KVŮLI DĚTEM a ne jen pro sebeuspokojení vedoucího.

Protože DÍTĚ a nikoliv konečné představení — musí být středem našeho zájmu. A proto nebude mít pro nás cenu představení sebedokonalejší — dospělo-li se k němu vnučením konečného tvaru drezúrou, drilem. Spíše promíne technickou nepřesností u představení zaujatého, které ponese od počátku stopy aktivní účasti dětí a bude vedeno s pedagogickým cílem.

I když jsme tedy vyhlásili programově úplnou volnost jakémukoliv nápadu, jakémukoliv hledání — ponecháme si právo NESOUHLASIT s křivením, mrzačením dětských charakterů pro pochybený úspěch na scéně — nesouhlasit se zneužíváním dětí. Neboť takové počínání nelze omluvit sebeznešenějším cílem.

z praxe pro praxi

NEJLEVNĚJŠÍ REKVIZITY ANEB „JAKO“ KLOBOUK

Paní učitelka si přišla nejdříve sama pro text. Byla se svými dětmi na vystoupení našeho souboru a zalíbilo se jí pásmo o pouti z veršů Ivo Štuky a Ilony Borské. Za nějaký čas přišla znovu i s houfem svých dětí. Abych se podívala, jak se jim pásmo povedlo a se žádostí o půjčku klobouku, který prý měl na scéně náš kouzelník a z kterého vyťahoval barevné šátky. Šátky si děti přinesly i poutové trumpetky a nafukovací píšťalky — jen ten klobouk se jim nepodařilo sehnat.

Nemohla jsem „bohužel“ vyhovět, protože jsme při vystoupení neměli na scéně ani jednu z uvedených rekvizit. Děti si na poutě hrály jen „jako“. A tak i když se ve stáncích prodával trurecký med a horké párky — i když kouzelník smekal klobouk a čaroval hůlkou — i když se troubilo velké společné „tradi“, točil se kolotoč, houpaly houpačky a traktor odvezl celou pouť „někam za jablonec“ — opravdu nebyla na scéně jediná rekvizita.

Paní učitelka nechtěla věřit, když si totiž s dětmi začali připravovat za pár dnů po zhlédnutí našeho pořadu své vystoupení, shodli se prý všichni na tom, že jsme na scéně měli trumpetky, barevné šátky a hlavně klobouk, a to ne jen nějaký obyčejný, ale cylinder a černý. Děti protestovaly, pamatují si to přece velmi dobře. Naštěstí jsem měla sérii fotografií právě z onoho vystoupení.

Cylinder paní učitelka někde sehnala, a děti si hrály na pouť s příslušnými rekvizitami, protože s tím od počátku počítaly a nebylo důvodu jejich hru měnit. Nepsala jsem také o této příhodě proto, že bych chtěla tvrdit, že děti nemají zásadně na jevišti rekvizity používat. Nic takového! Chtěla jsem jen dokázat, jak báječná je dětská fantazie a že je dobře počítat s ní.

Dětem skutečně stačí kousek dřívka vybavit iluzi panenky, autíčka. A jak se ukázalo, stačí jim k tomu dokonce i pouhý náznak, gesto. Dovedou si hrát na to, že jsou „jako“ někým jiným a že mají „jako“ to či ono. Je-li dítě na scéně přirozené a hraje-li si svou hru opravdově — uvěří mu i dětský divák. Je proto opravdu zbytečné lámat si hlavu s pořizováním nákladných a pracných kostýmů, rekvizit a realistické scény. Zmenšujeme tím jen prostor pro dětskou fantazii.

Použití rekvizity ovšem musí být v souladu s pojetím celé hry. Rozhodnete-li se pro realistickou scénu, líčení, kos-

týmy — pak i rekvizity musí být „pravé“. Vezmeme-li však za fakt, že děti na scéně mohou být vždy jen „hraječnými dětmi“, pak nám vafečka nahradí královské žezlo, příložník meč a větší poklička štít bojovníka.

Ale vraťme se k „jako“ rekvizitám. O pohybových etudách, kdy si děti hrají s pomyslným míčem, nebo přišívají neviditelný knoflík neviditelnou nití, jsem psala v našem lóňském seriálu v Amatérské scéně. Dnes si tedy přidáme kolektivní etudy, ve kterých budou děti jednat pohybově i slovně. A zůstaneme u námětu, kterým jsme začali.

Máte-li nějaké praktikáblí, stolky, židle — ať si děti postaví improvizovanou pouťovou scénu. Rozdělí se na prodavače a kupující a MŮZEME ZACÍT!

U zmrzlináře stojí fronta — jeden chce vanilkovou, jiný jahodovou — někdo platí drobnými, jinému musí zmrzlinář vracet na bankovku. Co všechno se tu může přihodit! Někomu ukápně zmrzlina na nové šaty, jinému spadne na zem, ve frontě chce někdo předběhnout, zmrzlinář nemá dost drobných a tak dáf, a tak dál... ale tohle všechno budou nejlépe rozvíjet samy děti. Tady jim opravdu nemusíme radit.

U krámku s hračkami bude také plno. Prodavačka vychvaluje zboží: Panenky, autíčka, míče, mluví o barvách, výborném materiálu, a kupující berou zboží do ruky, prohlížejí si je, zkoušejí natočit autíčko klíčkem, pochovat panenku. A „paní netlačte se, na všechny dojde, zboží máme dost!“

A co teprve „Módní zboží“! „Dámy“ si zkoušejí různé klobouky a šály a taštičky a „pánové“ kravaty a střevice. „Ne, paní, vám to sluší. A ta fialová vám jde k pleti, vypadáte o dvacet let mladší.“

A tam zase papoušek Lora vytahuje horoskop. „První cena ve Sportce vás nemine a tady záhadný cizinec...“

Dovedete si představit, kolik rekvizit by bylo zapotřebí k těmto etudám a co by asi stály! Ale pozorujte děti a uvidíte, že mají v rukou krásné chodící panny, že mlsají báječnou zmrzlinu a Emilka že si koupila rozkošný klobouček se závojkem. A možná, že koupí i něco pro vás, já sem tam dostanu nějaký ten bonbón a někdy i líznout zmrzlinu, ale jen když mají vanilkovou, ovocnou já nerada.

recenze

DĚTSKÝ DIVADELNÍ MÁJ VYSOČINY

Byl to dobrý nápad, když se sešli zástupci osvětových domů čtyř okresů Vysočiny (Žďár nad Sáz., Třebíč, Pelhřimov a Havl. Brodu) na Maršovské rychtě a dohodli se na společné práci v oblasti zájmové umělecké činnosti. Byly obnoveny úzké kontakty, které přetřhala územní reorganizace rozdělením těchto okresů do tří krajů.

Divadelní soubory se těší na setkání a soutěž o cenu města Pelhřimova, filmaři a loutkáři na své přehlídky v Třebíči a děti na svůj Divadelní máj v ocelovém srdci Vysočiny — ve Žďáru nad Sáz. Zde již druhým rokem se pozoruhodná dětská představení dostávají za hranice své školy, obce, okresu.

Oba dětské Divadelní máje všemi svými představeními plně potvrdily, že učitelé — vedoucí jednotlivých souborů — dobře chápou poslání divadelní práce s dětmi. Většina představení se vyznačovala nejen přirozenou hravostí, větší či menší mírou stylizace, ale kázní a především velkou dávkou báječné chuti hrát, žít po svém na jevišti zpodobněný příběh.

Po oba roky vystoupil divadelní kroužek Domu pionýrů a mládeže v Polné se hrami J. Makaria „Není kocour, jako kocour“ a V. Vančury „Kubula a Kuba Kubíkula“ v režii B. Nápravníkové; ukázka, že i v skromných dekoračních podmínkách jde divadlo dělat, když nechybí chuť. —

Divadelní soubor ZDŠ v Dolní Rožince v režii D. Košíkové se představil také v obou festivalech (S. Ličhy: „Cínový voják“ a J. Švestka: „Mluvicí prsten“). U tohoto souboru dobré úrovně překvapilo, že si děti dělají samy veškeré technické práce — stavbu i přestavbu dekorace, ovládají zvukotechnické zařízení a samy si šijí i garderóbu.

Město Pelhřimov nezapřelo svou bohatou divadelní tradici a dětský soubor ZDŠ se představil při prvním festivalu hrou V. Renče „Tom Sawyer od řeky Mississippi“, ve které vystoupilo mnoho starých ochotníků ze souboru Rieger. Dobrou režijní práci jsme viděli ještě ve hře K. Hálkové „Sestry a růže“ (napsaná podle pohádky Františka Hrubína), kterou nám předvedl divadelní soubor JKP ROH Třebíč pod vedením E. Novákové.

Sekorova věčně půvabného „Ferdu Mravence“ uvedl ODPM ve Žďáru nad Sáz. jako ukázkou systematické práce dětí celé třídy (bez výběru), které pracovaly čtyři roky v dramaticko-recitačním kroužku; ukázka, že každé dítě možno uplatnit v divadelním souboru. Právě pro ty méně schopné je tato práce povzbuzením, dodává jim sebedůvěru a vede k větší iniciativě.

Současnému modelu dětského divadla se přiblížil režisér J. Macek hrou J. Talera „Jak zmizelo vodnické povolání“, kterou sehrály děti ZDŠ Kněžice, okres Třebíč. Zvláště výtvarná stránka představení byla pozoruhodná.

II. festival zakončil soubor Lipka SVVŠ v Kamenici nad Lipou, který uvedl dramatické pásmo J. Hanzálkové „Zapomenutá studánka“. Autorka řady půvabných her pro děti je sama režisérkou a herečkou souboru. V Zapomenuté studánce jsou evokovány staré půvabné zvyky lidí na Vysočině s krásným motivem věčně dojímavého obřadu dětského otvírání studánek, nezapomenutelně zpracovaného umělci Vysočiny, básníkem M. Burešem a hudebním skladatelem B. Martinů.

Oba dětské festivaly byly příjemným překvapením i po stránce organizační. Za tuto práci patří dík pořadatelům — pracovníkům ODO ve Žďáru nad Sáz., protože poskytují půdu ke společnému dialogu tvůrců dětských představení, pro vyměňování zkušeností i pro zvyšování kvality a kritérií. Každý soubor byl před svým představením mile přivítán na jevišti a odnesl si jako památku hodnotný grafický list a kytíčku. Pro oba festivaly byla zajištěna porota divadelních odborníků, která provedla s každým souborem hodnocení jeho práce, i když nemají dětské přehledky charakter soutěže a nejsou vyhlašování vítězové.

A tak se mladí ochotníci sešli již po dvakrát ve Žďáru nad Sáz. před očima jiného publika, před očima nejmladších a nejdělejších diváků, jaké si umíme představit, a prožívali vzrušení festivalových chvil. Mladí diváci prožívali osudy jevištních hrdinů bez pokrytectví, zcela upřímně — mnohdy ochotní vtrhnout na jeviště a pomoci jim v boji proti jejich nepřítelům.

MARIE KNESLOVÁ

četli jsme

HODINA H

V malém vyznání v úvodu knihy Dětský přednes a dramatický projev hovoří Miloslav Disman o tom, jak mu ve čtrnácti letech byly svěřeny děti z Českolipska (kde před několika týdny v krvi dohasla rumburská vzpoura), aby s nimi četl, učil je básničky — protože hovořily špatně česky. A to byla, jak sám říká, jeho hodina H.

Dovolte mi také malé vyznání — i já mám svou hodinu H. Je poněkud mladšího data. Je tomu asi deset let, kdy jsem dostala pozvání na několikadenní seminář na závěr letního soustředění DRDS v „Broučkově“. A ten seminář tehdy vedl Miloslav Disman — a to byla zase moje hodina

H. Takže se dá vlastně říci, že byla vyhlášena už tenkrát v roce 1918.

Dnes už nevím přesně, co všechno jsem se na semináři dozvěděla z odborné problematiky a co jsem získala dalším studiem a praxí. V tom nebyla podstata; na co nezapomenu nikdy, to je velká a opravdová láska soudruha Dismana k dětem — a láska a úcta dětí k němu. Vše bylo měřeno jediným měřítkem — jaký bude mít to či ono smysl a význam pro děti, pro jejich dnešní i budoucí život. Děti zde byly měřítkem všeho konání. A ještě něco bylo charakteristické pro tento seminář — nebyly nám udíleny recepty a direktivní pokyny z pozice neomylných, nesetkali jsme se s radou jak to dělat, aby se náš soubor podobal co nejvíce DRDS. Naopak, bylo nám zdůrazňováno, abychom si našli vlastní cestu, abychom po ní vykročili po svém jen s jedinou neodmyslitelnou devízou v srdci — s láskou k dětem.

Ani dnešní kniha Miloslava Dismana se nechce stát „Metodickou rukověť“, kde by pod body A–Z bylo vypočítáno, vytříděno a vypreparováno jednoznačně vše co dělat a jak dělat — aby vznikl vzorný soubor. Bylo by to zcela proti duchu toho, co Miloslav Disman probojovával po celý život. Přiznává se v úvodu, že raději (i když s ostychem) plínáší čtenářům jen „několik statí“. Miloslav Disman nechce své zkušenosti sevřít v definitivní tvar, nechce fixovat něco, co je stále živé, co se stále mění, nechce vytvořit ze své padesátileté činnosti normu. A přece ji ve své knize v dobrém smyslu vytváří. Je to norma etického přístupu k dítěti. Vysokou zodpovědnost jeho přístupu k dětem cítíme na každé stránce.

Ten, kdo nehlédá jen pohodlnou cestu přesně očíslovaných rad a příkazů, najde v knize velmi mnoho cenných podnětů. Na mnoha příkladech vlastního postupu přiblížení poezie dětem ukazuje, jak citlivé a neopakovatelné jsou jeho metody.

Mnohé, co o práci s dětmi v knize čteme, se nám zdá být zcela běžné a samozřejmé. Ano, je to samozřejmé a běžné, ale jen proto, že právě Miloslav Disman hájil, prosazoval a probojovával místo těmto názorům (a vždy na obranu dětí).

Knihla se zabývá dětským přednesem, dramatickým projevem, dramaturgickými otázkami — vše bez nároku na „papežskou neomylnost“. Najdete zde i pásma poezie v úpravě spolupracovníka V. Dismana — Vratislava Kubálka — básně lidové, verše současných autorů a s novou naléhavostí promlouvající verše Josefa Václava Sládka:

... chcem šťastní býti u vlastního prahu...
Chcem rovní rovným mluvit s celým světem,
práv cizích nebrat, ale svá mít cele!

Chtěla bych poděkovat Miloslavu Dismanovi nejen za tuto knihu, za nesmírnou obětavost s jakou povzbuzoval, ukazoval směr, ale i za jeho slova pronesená v rozhlasu ve chvíli, kdy toho bylo nejvíce zapotřebí. Za jeho postoj, za jeho lásku k dětem a k této zemi.

A nové knížce Miloslava Dismana přeji, aby se její přečtení stalo hodinou H pro mnoho dalších následovníků!

J. D.

psáno pod čáru

NEPODĚŘENÁ ZKOUŠKA

Dnes přišly do dramatického kroužku jenom Dáša a Marta.

„Kde jsou ostatní?“ ptám se mrzutě.

„Osmé třídy mají cvičení v přírodě, před šestou se z le-sa nevrátí; Karel s Vaškem hrají mistrák a Eva nebyla ve škole.“

„Pěkné nadělení!“ Sahám na věšák pro baret — a vtom zaslechnu Martu, jak říká Dáše:

„Eva se napálila. Zůstala doma, a písemku jsme stejně nepsali.“

Počkat! Rádiočka putuje zpátky na věšák. O tomhle si musíme pohovořit podrobněji. Už dva měsíce připravujeme v dramatickém kroužku výstupy a scénky ze školního prostředí, a tady se nám námět hrne na jeviště sám. Přisednu k děvčatům a v mžiku jsme v pilné práci. Netrvá dlouho a máme osnovu scénky:

„Nemocnou“ navštíví spolužačka. Eva si stěžuje, že jí bolí hlava, v krku, žaludek; neví zkrátka, co jí je. „Nemocná“ chytře vyzvídá, co bylo ve škole. Spolužačka bezstarostně hovoří o vyučování, Eva ztrácí klid. Zdrucující úder jí čeká na konec: písemku nepsali.

Marta zachycovala do bloku osnovu scénky.

„A teď si ji zahrajeme.“

„Ale vždyť ještě nemáme text,“ namítá se smíchem Dáša. „Nevadí,“ trvám na svém, „slova dialogu si snadno vymyslíte.“

Začínáme improvizovat scénku. Zpočátku to jde ztuha, ale po chvíli se děvčata rozehrají. Zachycuji si některé jejich výrazy: „Z dějáku nezkoušel — uložil opáčko — písemka z matiky...“ Znovu sedáme ke stolu a hovoříme o scéně. Zdá se nám, že bude třeba vystupňovat rozčarování „nemocné“ až do nepřítelného vzteku. Dlouho uvažujeme o pointě scénky a potom se divíme, že jsme na ni nepřišli hned. Navrhujeme titul.

Děvčata opět improvizují scénku, která teď dostává určitější obrysy. Pokoušíme se ji zachytit v dialogu:

Nečestný člověk.

Na židli sedí, děvče, celé zakryté pokrývkou, kolem čela teplý šál. Vejde její spolužačka.

Spolužačka: Ahoj, Evo. Jak se máš?

Nemocná: Ani se neptej. Hlava mě brní —

Spolužačka [s účastí]: Asi chřipka.

Nemocná: V krku škrábe —

Spolužačka: Nebo angína?

Nemocná: Na prsou píchá — [Rozkašle se.]

Spolužačka: Že by zápal?

Nemocná: Nejhorší je žaludek. Od rána zvracím. [Chytá se za břicho.]

Spolužačka: Slepák! Na beton slepák! A tak najednou. Včera jsi byla jako rybička. [Pauza, nemocná kašle.]

Nemocná [vyzvídá]: A co ve škole?

Spolužačka: Dnes? Prima. Představ si, že z dějáku nezkoušel.

Nemocná [stěží zakrývá zklamání]: Ne — ? Ale vždyť uložil opáčko. A co domácí úkol z češtiny?

Spolužačka: Nechtěl.

Nemocná [se stupňovanou úzkostí]: A jak dopadla písemka?

Spolužačka: Jaká písemka?

Nemocná: No přece z matiky!

Spolužačka: Nepsali jsme.

Nemocná [vztekle vyletí]: Nepsali? [Zuří.] Tak ti řeknu, že matikář je nečestný člověk! [Odhazuje příkrývku a šál.] Nám říká, že máme držet slovo, a sám —

Spolužačka: Pověděl, že dá písemku, až budou všichni ve škole. [Zachytí nemocnou. Opona.]

Děvčata mají chuť zkoušet znovu a znovu, text už dovedou téměř zpařiti. Setmělo se, je třeba pomýšlet na návrat domů.

„Příště scénku zahrajeme ostatním,“ navrhuje Marta.

„A hlavně Evě!“

JOSEF MLEJNEK

BROUČCI

ZASTAVENÍ NAD KNÍŽKOU DĚTSTVÍ

Čtenáři a ctitelé Broučků, ti malí i ti dospělí a ještě starší, se mohli nedávno dovědět, že Karafiátova libezná knížka vyjde v dalších dvou edicích. Bibliografové se přitom sotva dopočítají, o kolikáté vydání vlastně už jde — je těžko např. evidovat česká vydání zahraniční, různé edice, označované jako „dotisky“, a kromě toho není vyloučeno, že nesmírná poptávka po díle přiměla třeba některého vydavatele k edici, jež zůstala nehlášena a jaksi anonymní a unikla i evidenci synodní rady českobratrské evangelické církve jako dědičky autorských práv. Buď jak buď, osmdesát českých vydání Broučků je za námi, další stotisícový náklad se ohystá. Jak těžko uvěřitelný se na druhé straně musí zdát trpký fakt, že v nedávné době bylo pomalu na dvě desetiletí Broučkům zakázáno vylézt do světa. Než i to je na štěstí minulost.

Popularita nejímavější a nejčtenější naší dětské knihy, přeložené do všech světových, všech slovanských a mnoha dalších cizích jazyků, nemohla ujít ani pozornosti divadelníků. Řadu jevištních úprav zahájila právě před čtyřiceti lety Oldra Sedlmayerová. Hra byla určena ochotnickým scénám a představiteli jednotlivých rolí byly děti. Dnes, kdy k této první odvážné a hodně osobité dramatizaci, na nejednom místě podstatně narušující jak kompozici a epickou plynulost originálu, tak původní ideu knížky, přibýly téměř desítky divadelních prepisů a zpracování dalších, můžeme se zájmem srovnávat. A můžeme s kritickým uklidněním zjistit, s jak patrnou úctou a literární citlivostí se novější dramatizátoři dovedli a stále dovedou přibližovat duchu, stylu a jazyku předlohy. Skutečnost o to příjemnější, čím častěji jsme svědky, jak se leckdy při dramatických úpravách zachází s jinými prozaickými díly klasiků domácích i cizích. I když ani v současné době není nouze o dramatizace Broučků, jež jsou naprosto pochybené — a jsou dvojnásob pochybené tam, kde hnací silou upravitelů je hrubý hmotný zájem — v celé historii vzácné Karafiátovy knížky bude už navždy onen cudný, respektu plný přístup dramatizátorů k originálu zaznamenán jako jedno

z nejhodnotnějších vítězství tohoto arcidíla pro děti.

Broučci se zrodili z tvůrčí pohody, jaká nebývá častá, jaká se dostavuje i u nejznamenitějších básníků zpravidla jen jednou za život a jaká se neopakovala ani u Karafiáta. Jen tady bylo spisovateli dopřáno přiblížit se dětské duši s tak ojedinělým úspěchem, jen tady mu byla dána milost získat si ty malé, ale i ty větší bez rozpaků a natrvalo. Ta znovu a znovu čtená a přednášená knížka, ať v té či oné úpravě a podobě, je arci také živým svědectvím o charakteru svého jinak pozapomenutého tvůrce, skromného člověka a ctného dělníka slova, který stojí tiše a oddaně v zástupu stejně věřících a doufajících, který napoprvé vydává Broučky, aniž pod titulem uvede své jméno, který odmítá veřejný obdiv a pocty, mezi nimi i nabídku čestného doktorátu, a který pouze touží být mezi lidmi a sloužit. I to je velký příklad. A zároveň duchovní poselství, které se nevťravě nabízí jako jeden z léků pro mravně otřesený dnešek i pro nesmírně nejistý zítřek.

JAROSLAV NEČAS

UKÁZKA FLÍČKOVY DRAMATIZACE

ČTVRTÝ OBRAZ

Na předscéně — ve voňavé trávě. Kdosi tu pláče. Je to Verunka.

BROUČEK (se objeví s lucerničkou) Kdo to tady pláče? Já mám strach!

VERUNKA Kdo to je? Já mám strach!

BROUČEK Pane Bože, jestli mě to sníl! Jestlipak je to žluna!? Že já nezůstal tam, kam mě tatínek s kmotříčkem dalí, abych svítil. V té velké zahradě. — Kdo je to tady?

VERUNKA A kdo jsi ty? Já se bojím!

BROUČEK Já jsem Brouček!

VERUNKA A já jsem Verunka!

BROUČEK (sí na ní posvítí) Ty nejsi žluna, víd? Tolik puntíčků máš na sobě. Jejda, ty jsi hezká!

VERUNKA: I co tě nemá. Raději mi pomoz! Zachraň mě!

BROUČEK Copak se ti stalo?

VERUNKA Já jsem byla u tetičky, a když už mě bolela křídélka, tak jsem si drobátko sedla, že si odpočinu.

A usnula jsem. A teď je tma a já nevím cestu a bojím se.

BROUČEK To je dobře, že jsi Verunka a ne žluna. Já měl svítit v zahradě, ale tam je tolik broučků! A tak jsem si řekl: A proč já bych musel tady svítit! Ať svítím, kde svítím, jen když svítím. Tatínek a kmotříček letěli svítit za město a já — —! Já tě dovedu domů, posvítím ti. Kdepak bydlíš?

VERUNKA My zůstáváme v roštíčku.

BROUČEK V roštíčku?

VERUNKA To je tam před potokem na mezi.

BROUČEK A já vím, kde to je. Pojd — a neplač!

VERUNKA Však já už nepláču, když ty mně svítíš.

BROUČEK Víš — já svítím letos poprvé. Já jsem si vybral ke svícení zahradu, ale jeden kluk po mně hodil klobouk a mně se tam nelíbí. To jsem rád, že jsem si řekl: Poletím jinam! A co jsem za to nalezl? Tebel! Jeden, dva, tři... sedm puntíčků máš. A takové černé oči! Bojíš se ještě, když jsem s tebou?

VERUNKA Vůbec ne!

BROUČEK A chtěla bys být taky broučkem?

VERUNKA Jak ráda! Říkají vám prý také svatojánské mušky. Ale ty nejsi muška, ty jsi...

BROUČEK Brouček! A mám sílu. Mě hned tak někdo nepřepere! Prý abych počkal na ně v zahradě, na tatínka a kmotříčka! Ale já mám sílu! Já na nikoho čekat nemusím! Já se ničeho nebojím! Já mohu svítit, kde se mi zlíbí!

VERUNKA Já bych chtěla taky tak svítit!

VERUNKA S kým se to tam baví Verunka?

DRUHÝ VERUNKA S nějakým broučkem. Poslouchej, ať víme, o čem si povídají. VERUNKA Jestli... Já tomu broučkovi jednu dám!

DRUHÝ VERUNKA Pst! Poslouchej! A pak se do něho pustíme.

BROUČEK To asi nemůžeš! To můžeme jen my, broučci — svítit. A copak vy, Verunko, vlastně děláte?

VERUNKA My? My povídáme lidem, kam se dostanou, jestli do nebe nebo do pekla. (Zpívá)

(Čvrčci k tomu zpovzdálí hrají)

Ve voňavé trávě

Ptají se nás hlavně

Když nás chytí do dlaní:

Co je čeká v žití

Zda trní či kvítí
 Nebo cesta do ráje?
 BROUČEK A co mě čeká, co mě čeká?
 VERUNKA *(zpívá)*
 Kdo je hodný
 Kdo poslouchá
 Tomu vzlétnem k nebičku
 A kdo zlobí
 Druhé štouhá
 Bude smutný na líčku!
 BROUČEK A jak to vůbec víte, co koho čeká?
 VERUNKA I my to už víme! Když letíme nahoru, tak se lidi dostanou do nebe. A když letíme dolů, tak se dostanou do pekla.
 BROUČEK A kampak se dostanu já?
 A maminka a tatínek a Janinka a kmotříčka s kmotříčkem a Beruška?
 VERUNKA Kam? To já nevím. Počkej, já se zeptám tatínka, až přijdeme domů.
 BROUČEK Já to chci vědět teď! Však tvůj tatínek nás jistě viděl, když bylíte kousek od nás — v rošti.
 VERUNKA Když jsi tak zvědavý, tak ti to povím. Ty se nedostaneš do nebe. Tvá maminka se tam dostane a Janinka taky, ale ty ne!
 BROUČEK A pročpak ne?
 VERUNKA Když jste letěli s tatínkem a kmotříčkem, my jsme vás viděli, poprvé, tak můj tatínek letěl šikmo na zem.
 BROUČEK A co to znamená?
 VERUNKA To znamená, že kdybys teď uměl, tak by ses do nebe nedostal. Můj tatínek říkal, abys prý si vzpomněl, co je u vás to první.
 BROUČEK To první? Copak to je? *(Mudruje)*
 VERUNKA Já mu jednu dám. On se s ní baví jako kdyby byla jeho nevěsta.
 DRUHÝ VERUNEK Počkej! Pak mi nandáme!
 VERUNKA Ale to je moje nevěsta!
 DRUHÝ VERUNEK *(ho strhne zpět)* Však on nám neuletl!
 BROUČEK To první u nás je... Já nevím.
 VERUNKA To je zlé, když to nevíš!
 U nás je to první mluvit pravdu a hned to druhé poslouchat.
 BROUČEK Ó, já už vím, co je u nás to první. Já měl svítit v zahradě! Tak já letím! Tatínek s kmotříčkem mě tam budou čekat! Pál!
 VERUNKA A přiletíš zase?
 VERUNEK Koukej, ona si ho snad namlouvá!
 DRUHÝ VERUNEK Počkej, obklíčíme ho.
 BROUČEK Já nevím, jestli přiletím.
 VERUNKA Byla bych moc ráda, kdybys přiletěl. Já mám broučky ráda, když pěkně svítí. — Počkej, přece jsi mně slíbil, že mě doveđeš domů.
 BROUČEK Když já jsem si vzpomněl, co je u nás to první. Poslouchat! Já musím letět. Kdyby mě tatínek s kmotříčkem na zahradě nenašli, měli by o mě strach.
 VERUNKA Ale já budu zase plakat. Já bez světla domů nedojdu.
 BROUČEK Tak dobrá, já ti posvítím, ale pak se hned vrátím tam, kde mám být.

Pojď!
 VERUNEK A nikam! Ani krok! Ty kluku, ty darebák!
 BROUČEK *(chce zmizet)* Kdo jsi??!
 DRUHÝ VERUNEK Ani se nehni. My jsme tady na tebe dval!
 BROUČEK A jeď!
 VERUNKA Verunku, nic mu neudělejte!
 VERUNEK I mlč ty — ty! — ? *(Broučkovi)* To je moje nevěsta, abys věděl!
 A ty jsi špatný chlap. Ty kluku!
 DRUHÝ VERUNEK Ty bídáku!
 BROUČEK Au! Proč mě biješ? Já nic neudělal!
 VERUNEK Neudělal?! A co se tady vybavuješ s mojí nevěstou? Co?
 BROUČEK Au! Já přece — já jí chtěl posvítit! Ona tady — ztratila se — nedošla by domů — — bez světla!
 VERUNEK Cha! Já ti posvítím! *(A zase ho udeří)* Nedošla! Já bych ji našel a dovedl!
 VERUNKA Proboha, nic mu neudělejte, pochroumáte hol!
 VERUNEK Jdi! *(Odstrčí ji)* Ty kluku! *(A bím ho)*
 BROUČEK Au! *(A letí na druhý konec)* Au!
 DRUHÝ VERUNEK Proč si nejdeš po svých! Co tady máš co hledat! *(A rovněž ho udeří)*
 BROUČEK *(letí na druhý konec)* Neblázněte!
 VERUNEK Tumaš, ty kluku, ty chlape!
 Ať se už tady nikdy neukážeš!
 VERUNKA *(nad Broučkem, který zůstal ležet)* Vy jste ho snad — *(rozpláče se)* — — zabili!
 VERUNEK Pojď! Tobě nemusí nikdo svítit. Já tě domů dovedu!
 VERUNKA Vy mu nepomůžete?!
 DRUHÝ VERUNEK Co si má co namíouvat Verunku? Je Brouček!
 VERUNEK Pojď! *(A odpede ji pryč)*
 BROUČEK Au! Au! Já se nemohu hýbat!
 Tatínku! Kmotříčku! — Že já nezůstal v zahradě, kde jsem měl svítit. Achich, ouvej!

HRÁT SI NEZNAMENÁ POHYBOVAT SE V NEBEZPEČNÉM PÁSMU NORMALIZACE

SLOVNÍK CIZÍCH SLOV:

NORMALIZACE 1. uvedení do normálního, běžného, obvyklého stavu; 2. techn. zavedení jednotného typu určitých mechanismů, strojů a zařízení a jejich součástí.

NORMÁLNÍ znamená obvyklý, běžný, průměrný a pravidelný; jsoucí v souladu se zvyklostmi a předpisy; odpovídající rozumným požadavkům; chem. stav soustavy o teplotě 1 stupně C a tlaku 1 atm. Není to zrovna taktické a jakékoli, když v souvislosti s hrou, dokonce dětskou hrou, předznamenujím citace z naučného slovníku o normalizaci a normálním. Neboť ani jedna hra, ať již minime hru v kuličky, natož hru na život, kterou je bezesporu každé divadlo, není totiž nor-

mální. Hra spočívá nikoli na průměrnosti, běžnosti a obvyklosti, nýbrž na opaku: vychýlení. Malý brouček, kterého poslal Jan Karafiát do světa, nechce jít životem normálně; chce jako každý sebezkušenější hráč projít blahem ze hry, jíž je vlastní omyl, chyba, která činí nejen broučka, ale každého hráče — i navzdory omylům — živoucím. Jenže: hra není uvědomělá činnost; hra totiž — na rozdíl od uvědomělé činnosti — není nuda. Hra je radost, tedy něco, co se zavedením jednotného typu určitých mechanismů nemá co společného. Z běžného, obvyklého stavu, kterým je normalizace, nevzniká a nevznikne hra. Toho jsem si byl vědom, když jsem pročetl po letech Karafiátovu knížku, která se přímo vzpouzí hře, i když je to vlastně hra sama o sobě. Broučinkovské dětství a mládí je přece něco navíc, co již samo o sobě volá po neobvyklém gestu. Ano, je to viděno dětskýma očima, to všechno ztrampotělé, co později v dospělosti vidáme „moudře“, normálně. I pousmějeme se nad tím vším, přestože se k tomu všemu hravému vracíme jako do dubnové trávy pro prudkou zeleň. A právě pro to časté navracení do voňavé trávy pro neobvyklou barvu, čerstvou a ničím nezašpiněnou, jsem se v době abnormálně normální utekl k Broučkům. Jejich poetika — i v přepisu pro jeviště — je nekomplikovaná, hravá, opravdová. Neboť: pravda je tu pravdou, omyl omylem a lež lží! Byl bych rád, kdyby ti, kteří jednou otevrou těch šedesát stránek znovu zdivadelněných Karafiátových Broučků, stali se na dvě hodiny broučkem, který ani netuší, co to je za zaklínadlo, když se řekne slovo normalizace. Neboť naučit se létat neznamená pohybovat se v tomto nebezpečném pásmu.

JIRÍ FLÍČEK

abc DIVADELNÍHO OSVĚTLOVÁNÍ

■ VÁCLAV MÜLLER ■

Rukopis dosud nevydané knížky, se kterým vás ve dvanácti číslech letošního ročníku AS chceme alespoň v kostce seznámit, vznikl původně jako konspekt cyklu přednášek, které autor přednesl před časem v řadě ochotnických sborů. Úvodem vás seznámíme s obsahem jednotlivých pokračování.

1. Co je to světlo. – Přehled světelných zdrojů divadelního jeviště.
2. Organizace divadelního představení a jeho příprava.
3. Světelná a barevná kompozice scény. – Harmonické pořadí barev.
4. Barevné světlo a filtry. – Barevná dekorace a světlo.
5. Řeč světla a stínů. – Hudebnost barev. – Rozlišovací schopnost lidského oka.
6. Projekce – technická stránka použití – efektové přístroje.
7. Projekce – jevištní výtvarný prvek.
8. Časové rozložení příběhu hry se zřetelem ke světelné kompozici scény.
9. Světelné rámování představení – jednotlivých obrazů a dějství. Závěr hry.
10. Ideové problémy osvětlování – hlavní myšlenka hry. – Dramatická forma z hlediska světelné kompozice.
11. V kostce o uměleckých směrech.
12. Osvětlovači a osvětlování. – Závěr.

PRVNÍ KAPITOLA

CO JE TO SVĚTLO

Tuto otázku si položila celá řada zvědavých vědců, kterým lidstvo děkuje za pokrok v poznávání světa. Tak již v 17. století fyzik Huygens vyslovil teorii, že světlo je vlněným pohybem, že světlo je složenina světelných vln různých délek. Jeho vědecký odpůrce, geniální I. Newton – ač sám tvůrce korpuskulární teorie světla (bílé světlo je složeno z tělísek, která přísluší různým barvám), rozložil roku 1666 světelný sluneční paprsek pomocí skleněného hranolu na barevné spektrum a určil pořadí jednotlivých barev. Svár obou vysvětlení trval prakticky až do začátku našeho století, kdy fyzik M. Planck vyslovil myšlenku o světelných kvantech čili fotonech.

Jako má barevný paprsek určitou vlnovou délku, tak lze říci, že má i určitou fotonovou energii. Poněvadž spojení fotonové i vlnové teorie dává mnoha světelným jevům stejný výklad, zdálo se, že otázku, co to světlo je, máme rozřešeno. Není tomu tak doslova. Některé světelné jevy a vlastnosti světla lze vysvětlit pouze teorií kvantovou, jiné jen vlnovou. Přímochaře šíření světla lze odvodit z teorie obou.

Jak si tedy odpovědět na danou otázku? Nám bude stačit, když bez nároků na zcela vědecký výklad řekneme, že světlo je viditelná část zářivé energie kmitajících fotonů o různé vlnové délce, vyzařovaných z rozžhavené hmoty.

Šíření této světelné energie prostorem má značnou rychlost: 299 800 km/sec. a děje se vlněním ne nepodobným elektromagnetickému.

Bílé sluneční světlo se však nerozložilo jen na viditelnou část spektra. Před červeným paprskem, který je vlnově „nejdelším“ – jeho vlna měří 780 mikrometrů, je pásmo infračervených fotonů, které jsou lidskému oku nepostřehnutelné. Na druhém konci spektra, u nejkratšího viditelného paprsku barvy fialové s vlnovou délkou 400 mikrometrů, začíná pásmo fotonů ultrafialových, také lidským okem nepostřehnutelných.

Tato informace o světě a jeho vnitřní skladbě nám v úvodu stačí. K barevnému spektru se ještě vrátíme, až budeme probírat světelnou kompozici scénického prostoru.

Zastavme se alespoň krátce u světelných zdrojů, tedy u zářičů světelné energie.

V divadelních budovách je téměř převládajícím zdrojem světla žárovka o různém výkonu svítivosti, méně již zářivka – její světelný tok je příliš měkký – a ve zcela zvláštních případech používáme na jevištích ultrafialové výbojky.

Žárovky však nemáme volně zavěšeny v prostoru, jako naši dědové, ale máme je uloženy v různých reflektorech, vanách, korytech, hrncích, projektorech atp. Začneme tedy tím, že si všechna jevištní svítidla rozdělíme podle použití a konstrukce.

PŘEHLED SVĚTELNÝCH ZDROJŮ DIVADELNÍHO JEVIŠTĚ

Druhy jevištních svítidel dělíme na:

optické,
neoptické,
efektové.

Optická svítidla

Reflektory s optikou (čočkou) považujeme na moderních jevištích za základní světelný přístroj. Dělíme je dále podle výkonu žárovky ve wattch (250 W až 2000 W), konstrukce, výrobce a použití. Z hlediska konstrukce je dělíme na portálové, mostové, filmové a s automatickým měničem barevných filtrů – tzv. magnetické.

Poněvadž se k těmto svítidlům budeme častěji vracet, povězte si hned na začátku několik informací o jejich konstrukci, umístění, žárovkách, optikách i závadách.

Reflektor portálový: řady RD (reflektor divadelní), viz obrázek 1 – je stavěn pro vertikálně uloženou žárovku projekční s vláknem čelně umístěným proti optice. Žárovka o výkonu 500 W má objímku E 27 umístěnou ve spodní, posuvné části reflektoru, o vyšších výkonech 1000 W až 2000 W má její objímka závit Goliáš (E 40). Optika je ploskovypouklým kondenzorem o průměru 150 mm. Lůžko objímky žárovky je posuvatelné vpřed – blíž k čočce – nebo vzad – dále od ní, což umožňuje měnit velikost i intenzitu světelného kužele. Před optikou je rámeček na uchycení barevných fólií, filtrů, před nimi rámeček na sítku.

Do zásuvky se RD připojuje volným gumovým kabelem s vidlicí. Je třeba dbát řádného uzemnění tohoto svítidla třetím, zeleným, pramenem kabelu, poněvadž při manipulaci by mohlo dojít k proderžení a tím k probití napětí na plášť reflektoru. Při výměně žárovky a čištění čočky – prach je velkým

„zlodějem“ světelného jasu — kontrolujeme, zda je vlákno žárovky v čelné poloze k optice. Není-li, povolíme matici objímky a pootočíme ji. Správná poloha zdroje má vliv na kvalitu světelného kužele. V některých divadlech říkáji reflektoru RD s vertikálně uloženou žárovkou běčko.

Reflektor mostový: řady RDM (reflektor divadelní mostový), je konstruován tak, aby žárovka, která má vlákno proti svému závitu uloženo horizontálně (vodorovně — v divadelním slangu áčko), snesla zavěšení na mostech a věžích. [Viz obrázek 2.] Stává se na watáž 500 W, 1000 W a 1500 W. Stejně jako RD má posuvitelné lůžko objímky, její umístění však není pod reflektorem, ale v jeho zadní části (proti čáře). Světelný kužel se mění vysouváním nebo zasouváním vodící tyčinky objímky a zajišťuje proti samovolnému pohybu šroubem (někdy třemi, aby bylo možné objímku a tím i vlákno žárovky „vycentrovat“ v poměru k ose optiky). Závit objímky je vždy Goliáš, E 40. Optika opět ploskovypouklý kondenzátor o průměru 150 mm, rámeček na filtry a síčka. Pozor! Vzhledem k častému zavěšení těchto RDM nad hlavami herců je bezpečnostní síčka naprostou nezbytností. Stává se, že žářem optika puká a kdyby nebylo síčky, mohla by se během představení vysypat a způsobit vážná zranění! Reflektory mostové řady mají značnou možnost regulace.

Filmové reflektory (obrázek 3) používají vertikálních projekčních žárovek jako řada RD (500W žárovkám se říká Episkop, 1000W — kino nebo trubice — má totiž doutníkový tvar, 2000W — koule). „Filmáky“ používají vroubkovanou plankonvenční optiku o různém průměru. Regulace světelného toku je příliš měkká, a proto se tento reflektor nehodí pro bodové svícení. Dobře se však uplatňuje při hraní na větších prostorách, event. v přírodních divadlech. Barevné filtry jsou zásadně skleněné a umísťují se do drapáček před čočkou.

Automaty s dálkovým měničem barev (obrázek 4) RDMag — jsou veliké, kulaté nebo hranaté reflektory, jaké u nás najdete v tom nejzapeklějším divadelním sálku. Mají žárovku 1000 W a 1500 W s vertikálně řešeným vlákem. Hruškový tvar jejich skleněné baňky nedovoluje velikou manipulaci se světelným kuzelem — ani tento reflektor se nehodí k použití jako bodový zdroj. Síčka jeho světelného kužele se však dobře uplatňuje k základnímu zasvěcení scény. Opticky je vybaven kondenzorem, před nímž je v kulaté nebo hranaté skříni uložen mechanismus dálkového měniče. Volba barev se pohybuje v rozmezí barevných tónů

červené, žluté (někdy oranžové), zelené a modré. Volba filtru se děje dálkově. V hranaté skříni pomocí „kolíbek“ s elektromagnetickými relátky, v kulaté skříni dálkovým zapínáním servomotoru, otáčejícím kotoučem s barevnými otvory, opět v primárních barevných tónech. Oba druhy reflektorů RDMag potřebují značnou údržbu těchto mechanismů, které se jim často nedostává, a tak nefungují dost spolehlivě.

Speciální skupinu tvoří reflektory bodové (obrázek 5), v slangu „štycháče“ nebo „ksichtovky“, řady RDB 250, 500, 1000 W. Jsou to hledáčky různé konstrukce, někdy s vestavěným kondenzorem a optikou, umožňující promítání jednoduchých efektů (měsíc, hvězdy atp.). Bývají vybaveny „irisovou clonou“, umožňující výběm provozu mechanické zužování nebo rozšiřování světelného kužele. Umísťují se do portálových věží, odkud pomocí uvolněné vodící tyče mohou osvětlovači pohodlně sledovat světelným kuzelem danou jevištní akci. Barevné filtrování je normální, zasunutím rámečku do drážky v čočkovém tubusu. I tyto reflektory je potřeba častěji čistit od prachu. Jsou-li čočky zaprášeny, ztrácejí až 50 % světelnosti.

Tímto výčtem můžeme uzavřít skupinu svítidel optických. Je na místě dodat, že výhradním podnikem v ČSSR, zabývajícím se jejich výrobou, je Divadelní služba, Újezd u Brna, kde na požádání dostanete podrobnější informace, případně prospekt. Cena portálového RD 500 W je asi 1000 Kčs.

Neoptická svítidla

Jednu z nejrozšířenějších skupin osvětlovacích přístrojů na jevištích amatérských souborů tvoří ty, které k regulaci světelného kužele nepoužívají žádných optik, nanejvýš úhel toku světla seřizují pomocí odrazových zrcadel. I tyto aparáty mají většinou možnost barevného filtrování.

Zvláštní skupinu tvoří neoptické, pouze zrcadlové nízkonapětové (nízkovoltáky) reflektory, razící si v poslední době cestu na naše jeviště a v některých případech nahrazující bodové i portálové RD. O jejich konstrukci a použití pojednáme později. Nyní se vrátíme ke „klasickým“ světelným neoptickým zdrojům, jimiž v první řadě jsou:

Rozptylovací reflektory řady RDH 200 — 1000 W — viz obrázek 6 — bývají kulaté nebo hranaté konstrukce s žárovkou obyčejnou nebo projekční, která mírným posouváním objímky

vzad může částečně měnit úhel světelného kužele. V rámečku na barevný skleněný filtr musí však vždy být ochranná síčka, aby se při zkratu a prasknutí baňky střepiny neroztékly do prostoru. Mají širokou škálu použití, všude tam, kde jde o neostřý, rozptýlený světelný efekt, jako na horizontech, za dveřmi či okny dekorací atd. Jejich počet se řídí potřebou hladiny osvětlení. Není však výhodné osadit jejich sadou jevištní most a domnívat se, že jejich světlo nahradí čočkové zdroje.

Koryta PT 500 — 1000 W — viz obrázek 7 — jsou konstruována tak, aby v nich mohla být světelným zdrojem žárovka válcovitého (sufitového) tvaru s podlouhlé taženým vlákem, která umožňuje rovnoměrnější světelný tok v daném úhlu. Mívají primitivní oválné „zrcadlo“ z emailovaného plechu a drážku pro použití skleněných barevných filtrů. Stojí na stojáncích a používají se většinou k vysvěcení spodních částí horizontů a prospektů. Skleněný filtr je vždy sestaven z úzkých pruhů, aby snadněji odolal vznikajícímu teplu.

Horizontová tělesa HL 500, 750, 1000 W — viz obrázek 8 — používají obyčejné nebo projekční žárovky s vertikálně uloženým vlákem. Jsou válcovitého tvaru a mají tím značný úhel rozptylu světelného kužele, až 160°. Při větším jejich počtu — baterii — a různé barevné skladbě (mají možnost filtrování speciálními půlkulatými filtry) dávají možnost stejnoměrné plošné osvětlení horizontů a prospektů. Stává se často na amatérských i profesionálních jevištích, že kromě popisovaných neoptických světelných zdrojů bývají používány i takové, které nejsou tovární výroby a nenesou ochrannou značku ESČ. Nebudeme se jimi tady zabývat, jen připomeneme, že všechna tato „domáčky“ vyráběná „tělesa“ musí být alespoň řádně uzemněna. Úrazy elektrickým proudem v žádném případě nepodceňujeme!

Závěrem tohoto krátkého výčtu používaných osvětlovacích připomeneme, že všechna svítící tělesa musí být na jevišti pod stálým dohledem.

Třetí skupinou — efektoými přístroji — se budeme zabývat v samostatné kapitole o scénické projekci.

Obr. 1: portálový reflektor RD 500 W; **obr. 2:** mostový reflektor RDM 500 W; **obr. 3:** filmové reflektory 500 W a 1000 W; **obr. 4:** automat dálkově ovládaný — RD Mag 1000 W; **obr. 5:** reflektor bodový — RDB 500 W — Episkop; **obr. 6:** rozptylový reflektor — RDH 500 W; **obr. 7:** koryto PT 500 W; **obr. 8:** horizontová tělesa — HL 500 W.

DOVOLUJEME SI VÁM PŘEDSTAVIT REDAKČNÍ KRUH LETOŠNÍHO ROČNÍKU NAŠEHO ČASOPISU

JAROSLAV ČERNÝ, kulturní pracovník, Ostrava
JARMILA DROBNÁ, dramaturg, Praha
JIRÍ FLÍČEK, dramaturg, Praha
ALEŠ FUCHS, publicista, Praha
MILOSLAV JURÁK, člen předsednictva prozat. ÚV svazu ochotníků, Židlochovice
ZDENĚK KOKTA, místopředseda prozat. ÚV svazu ochotníků, Olomouc
KAREL KRATOCHVÍL, vědecký pracovník, Praha
JIRÍ SOCHOROVSKÝ, pracovník ministerstva, Praha
JAROSLAV SINDELÁŘ, pracovník ÚDLUT, Praha
JIRÍ VALENTA, stranický pracovník, Praha
JOSEF VAVŘIČKA, kulturní pracovník, Hronov
JAN VORÁČEK, redaktor, České Budějovice
LEOŠ WALLETZKY, um. ve douci Studia J. Skřivana, Brno

Na Mladoboleslavsku patří k aktivním souborům Dobrovice, kde si divadelníci představují jeviště v sále na radnici, mladoboleslavský Kollár pracuje dále se Šrámkovým Létem a chce studovat hru Liška a hrozny, mnichovohradišťský „Budík“ studuje Radázu a Mahulenu, v Bakově připravují Kata a blázna. V Mladé Boleslavi dále pod vedením dramaturga Divadla J. Průchy Vlastimila Rihy pracuje okresní divadelní studio. Okresní výbor krajského sdružení konal v prosinci okresní konferenci.

Dne 11. listopadu 1968 se dožil František Černý, člen Lidového divadla ze Svitav, padesátí let. V začínajícím sv-

tauském souboru po r. 1945 dělal všechno: hrál, režisoval, vyprávěl a stavěl scénu, věnoval se s úspěchem uměleckému přednesu. Po léta působil jako instruktor vesnických souborů a zasedal v poradním sboru pro divadlo. Nikdy za svou práci nečekal odměnu — přesto ho jistě potěšil zlatý Tytlův odznak, který dostal u příležitosti 20. výročí vzniku Lidového divadla jako uznání za dlouholetou práci v ochotnickém hnutí. Na jevišti kromě několika režii vytvořil řadu postav. Jako by zůstal věren svému původu, vytváří nejraději postavy lidové. Jmenujme za všechny ostatní Bláhu, později Haberšperka ve Furiantech, Kroutila ve Fidlůvce, Brtnického v Paní mincmistrové, Krejčího Poláka v Jiráskově Janu Husovi. Nejlepším jeho výkonem zůstává dosud postava otce ze stejnojmenného Jiráskova dramatu — do ní jako by vložil všechnu svou životní zkušenost a znalost lidí rodné Vysočiny. Poslední jeho rolí je Rodoslav v Macháckových Ženiších (viz snímek). Přejeme Františku Černému hodně zdraví a dosavadní svěžestí, aby mohl ještě dlouhá léta sloužit své velké lásce — ochotnickému divadlu.

Ve Wilderově hře Naše městečko vystupují mrtví, kterým je lhostejná jejich minulost, kterým jsou lhostejní mrtví i živi a jejich svět. I v Čapkově Matce vystupují mrtví. Jsou však plni účasti na tom, co se děje, jak a čím žijí ti, k nimž se znovu a znovu vrací. Těmito svými návraty na zem jakoby říkali, že každý, kdo zemře pro něco, co má smysl a cenu pro lidi, neumírá, ale zůstává tu jako mravní hodnota a opora nás živých. A v tomto poselství je síla Čapkovy Matky, aktuální dnes stejně jako před 30 lety. V říjnu minulého roku ji uvedl divadelní soubor Koldr v Polici n. Metuji. Režisér Jaroslav Řehák usiloval o prostotu a nepatetické hrdivství. Volí čistou linii celého příběhu, logicky aranžuje jednotlivé scény (velmi účinné je např. setkání s Jiřím ve II. dějství). V jeho úsilí mu pomáhají podle svých sil herci. Vroucí a zanícený Toni, prostá a laskavá matka, Ondřej, Jiří, Otec a další. Premiéra měla své chyby, které jistě zmizí při dalších reprízách, protože inscenace má to hlavní: talentovaného režiséra i herce. J. V.

V minulých městcích oslavovali v několika souborech významná jubilea. Tak v Záhlaví Kroměřížsku 50 let od založení odboru divadelních ochotníků s celkovou bi-

lancí 150 nastudovaných her. V Kralupích n. Vltavou vzpomněli 100. výročí založení divadelního souboru Scéna, Jihlavský Klicpera při Domu kultury ROH nastudováním Vojnarky oslavil 80. výročí založení souboru. Lidové divadlo v Plzni připravilo k 50. výročí republiky Stroupežnického aktovky jako slavnostní představení i k 50. výročí založení souboru. A v Žamberku uspořádali slavnostní večer s programem jako vzpomínku na půl stovky let činnosti souboru.

V Martině na Slovensku se konal v listopadu už třetí ročník divadelního festivalu. Zúčastnil se i soubor z Jugoslávie a z našich souborů vítěz 38. Jiráskova Hronova — olomoucké Divadelní studio.

Na krajské přehlídce ve Frenštátě p. Radhoštěm byly soubory z Hrušova, Poruby, Vitkovice, Bruntálu, Frenštátu, Kojetína, Přerova, Radvanic a Štramberka.

Okresní konference mělnického okresu v Kralupích se v listopadu zúčastnil jako čestný host člen Národního divadla Jiří Steimar. Bylo přítomno 42 delegátů.

V Karvině soutěžili v listopadu členové souborů „O Cyránův kord“. Soutěž monologů uspořádal okresní osvětový dům v Karvině i pro posluchače literárně dramatických oddělení LSU a LK.

V rámci kulturní družby mezi Banskou Bystricí a Ostravou vystoupil v říjnu minulého roku v Ostravě divadelní soubor A. Sládkoviče z B. Bystrice s inscenací hry Kravý květ od E. Göllnera. Hra se zabývá problematikou života občanů cikánského původu.

V Čechách a na Moravě pracuje osm stálých divadelních scén, které slouží nejen ochotníkům, ale zajišťují i účast profesionálních souborů v rámci předplatného. Scény jsou v Děčíně, Varnsdorfu, Písku, Klatovech, Táboře, Novém Jičíně, ve Znojmě a v Prostějově.

Vítězem Divadelní Třeboně 1968 se stal soubor Divadla Tábor s inscenací hry E. Konráda Skřivan a smršt. Rovněž ceny za nejlepší herecký výkon a režii připadly Táboru.

Hanácká scéna v Kojetíně opět začla pracovat. Obnovila inscenaci italské komedie Kaviár nebo čočka a zúčastnila se krajské přehlídky ve Frenštátě p. Radhoštěm.

30 vybraných metodiků pro divadlo z okresů se zúčast-

nílo dvoudenního setkání, přídaveného Ústředním domem lidové tvořivosti.

V Kosteletci n. Orlicí opět začíná pracovat soubor a připravuje Jiráskovu Lucernu.

Divadelní soubor Karla Čapka v Přestí vystoupil v listopadu s kulturním programem a věnoval výtěžek na Fond republiky.

Ve Velkých Karlovicích na Vsetínsku začaly s divadlem ženy. „Osm žen“ byla první hra, pak se přidali muži a následovala inscenace „Vlášské balady“. Teď chystají pod hlavičkou UP závodů Čapkovu Matku.

Koncem listopadu schválila Ústřední komise zájmové umění činnost konceptu 39. Jiráskova Hronova jako ústřední přehlídky dvouleté soutěže divadelních souborů.

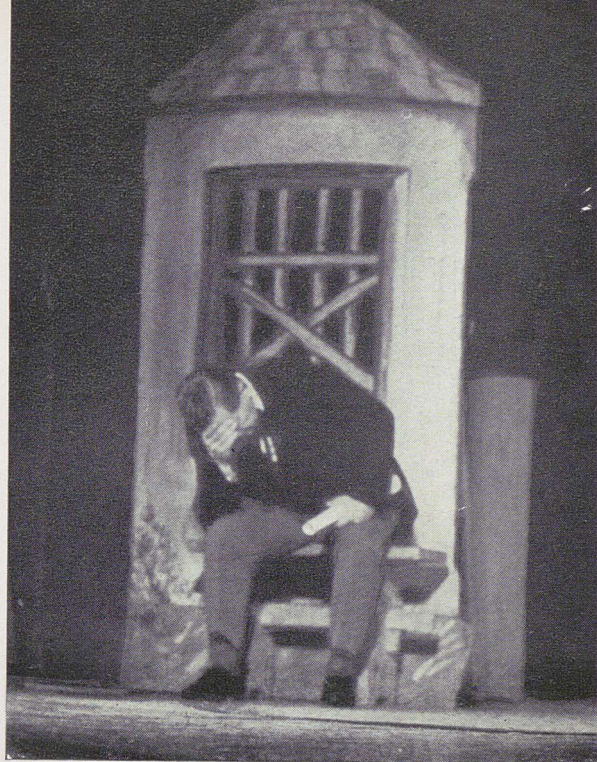
Osvětový dům v Gottwaldově se svým poradním sborem pro divadlo zahájily novou divadelní sezónu aktivem, na němž byly po slavnostním referátu k 50. výročí vzniku republiky provedeny volby do okresního divadelního a slovesného výboru.

Divadelní studio Jos. Skřivana z Brna reprezentovalo naše ochotnictvo na známém západoněmeckém festivalu v Scheersbergu a v Dánsku. Uvádělo Langrovu Dvaasedmadesátku a dovezlo vavříny, na něž se už u tohoto souboru díváme s naprostou samozřejmostí.

Amatérská scéna, ročník VI. (Ochotnické divadlo, ročník XV.), číslo 1, leden 1969. Vydává Ministerstvo kultury a informací v nakladatelství Orbis, n. p., Praha 2, Vinohradská 46 — Redakce Amatérské scény a Repertoiru malé scény: Jiří Beneš (vedoucí redaktor), Pavel Bošek, Marie Vašínková — Grafická úprava Valdemar Ungermann — Technická redakce Jana Zubíková — Adresa redakce: Praha 2, Vinohradská třída 2, telefon čís. 22 10 57. — Tiskne Státní tiskárna, n. p. závod 2, Praha 2, Slezská 13 — rozšiřuje Poštovní novinoú služba, informace o předplatném podává a objednávky přijímá každá pošta i doručovatel. — Cena jednotlivého výtisku 3 Kčs — Vychází jednou měsíčně — Toto číslo mělo redakční uzávěrku v listopadu 1968.

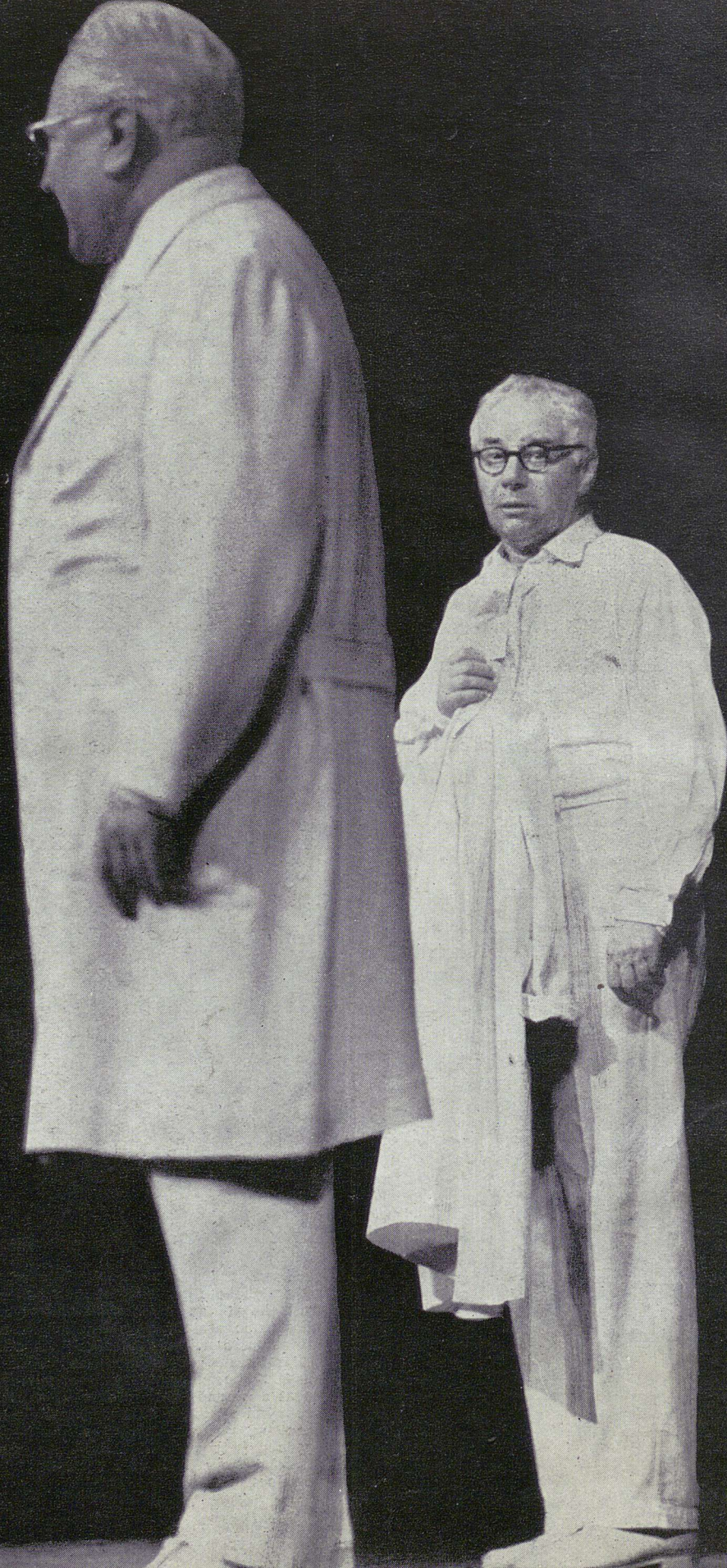
© Nakladatelství Orbis, n. p., Praha 1968.

MADLENKA Z KOVÁRNY

se jmenuje jeden z typických operetkových kýčů staroochotnického repertoáru a jako pokus o parodii na tento druh kdysi tak oblíbených „lidových“ her a současně na staroochotnický způsob jejich hraní se všemi známými šablonami a nešvary jej s velikým ohlasem uvádějí ochotníci v Berouně. Přesvědčují se přitom o nemalých obtížích parodického žánru, který by si mimo jiné vyžadoval upravit a hlavně krátit předlohu, naplnit celý večer neopakovanými nápady a vést představitele k ostrému oddělování herce od postavy. I když v parodii dosahují jen dílčích úspěchů (neodolatelný J. Goldmann v roli Kováře), u svých diváků vyhrávají na celé čáře. Doufejme, že pro tu snahu parodovat . . .

Snímky J. Pražák

Jaroslav Marvan (Sigelius) a Ladislav Pešek (Galén) ze Sokolovského inscenace Čapkovy hry Bílá nemoc v Národním divadle. Foto Sochůrek.